

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

Petra Škrlec

**MEDIJSKA POLITIZACIJA NOGOMETA
I NAVIJAČKA KULTURA:
STUDIJA SLUČAJA HRVATSKE
REPREZENTACIJE 2016. U FRANCUSKOJ**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2017.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

**MEDIJSKA POLITIZACIJA NOGOMETA
I NAVIJAČKA KULTURA:
STUDIJA SLUČAJA HRVATSKE
REPREZENTACIJE 2016. U FRANCUSKOJ**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: prof. dr. sc. Gordana Vilović

Studentica: Petra Škrlec

Zagreb
Rujan, 2017.

Izjavljujem da sam diplomski rad *Medijska politizacija nogometa i navijačka kultura: studija slučaja hrvatske reprezentacije 2016. u Francuskoj*, koji sam predala na ocjenu mentorici prof. dr. sc. Gordani Vilović, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštovala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Petra Škrlec

Sadržaj

1. Uvod.....	2
2. Kratka povijest modernog nogometa	4
2.1. Kratka povijest modernog hrvatskog nogometa	5
2.2. Zakonodavstvo u sportu.....	9
3. Navijači i navijačka subkultura.....	11
4. Metodologija, ciljevi i hipoteze istraživanja	14
5. Previše afera i premalo promjena – povod za istraživanje	16
6. Analiza događaja na Europskom nogometnom prvenstvu 2016.....	21
6.1. Tribine su postale ogledalo stanja društva.....	28
6.2. Pokušaj provedbe „tačerizma“ u Hrvatskoj.....	30
6.3. Potraga za krivcima – tko ili što potiče navijačko nasilje?.....	32
6.4. Populistička politika i nogomet	36
7. Zaključak.....	38
8. Literatura i izvori	42
9. Sažetak i ključne riječi	44

1. Uvod

Kada je u dalekom 16. stoljeću pokrenut takozvani *il calcio*, odnosno loptanje između gradskih kvartova u Firenci, nitko nije mogao ni sanjati da će se ova igra pretvoriti u, za neke, najvažniju sporednu stvar na svijetu. Tih 1560-ih rodio se nogomet.

Ipak, sve se znatno izmijenilo u 19. stoljeću kada se razvija moderna inačica nogometa. Obična igra postala je svojevrsnim fenomenom koji u devedeset minuta osobu može pretvoriti od heroja u izdajnika, i obrnuto. Fenomen koji ne mijenja samo ljude već cijele zajednice, nacije, a mnogi će reći i povijest.

Rečenica koja je postala svojevrsnim povodom pisanja ovoga rada izjava je poznatog svjetskog pisca Alberta Camusa da sve što je naučio o životu, naučio je zahvaljujući – nogometu. Nogomet je jedna od rijetkih djelatnosti u vezi koje svatko ima svoje mišljenje. Svoj stav koji je spreman zastupati i braniti vrlo srčano. Međutim, nogomet više nije samo sraz na travnjaku. Postao je mnogo više. I veliki Umberto Eco zapitao se je li moguće podići revoluciju na nedjeljnoj nogometnoj utakmici. Pokreti otpora koji su se zapalili na nogometnom stadionu iza sebe imaju dugu povijest, a svakako ih ne nedostaje ni na našim prostorima.

Temeljna pretpostavka poglavlja koja slijede jest da se od početka devedesetih, odnosno postojanja Hrvatske kao samostalne države, provodi politička instrumentalizacija nogometnog navijaštva i nogometa, isprva kako bi se ostvarila politička afirmacija Hrvatske, a kasnije i u svrhu ostvarenja ciljeva pojedinih političkih opcija. Također, nogometno je nasilje teško jednostavno objasniti, moguće ga je motriti u širem spektru pozivajući se na razne teorije i shvaćajući ga na razne načine, od primitivizma, preko prirodene čovjekove agresivnosti, do shvaćanja navijačkih sukoba kao modernih oblika ratovanja te načina identifikacije pojedinca.

Da bi se cjelokupni sadržaj što bolje razumio, bit će potrebno iznijeti kratku povijest nogometa, kao sporta koji je postao svojevrsnim fenomenom modernog društva te definirati pojmove kao što su navijač nasuprot pojmu huligan te što je to i kako je nastala navijačka subkultura. Naime, neophodno je kritički sagledati postojeću situaciju u hrvatskoj navijačkoj kulturi te analizirati postojeće prijetnje i rizike koje donosi povezanost iste s politikom.

U istraživanju su korišteni podaci iz relevantne literature (knjige, znanstveni i stručni radovi, pregledni članci) i sekundarnih izvora – novina, časopisa, web-arhive, dokumentarnih i informativnih emisija. Kroz analizu najvažnijih događaja vezanih za hrvatski reprezentativni i

klupski nogomet od devedesetih, s naglaskom na recentne događaje promatrat će se uloga državne politike u formiranju politike sporta. U svrhu prikupljanja podataka i provjeru hipoteze provedeno je kvalitativno istraživanje, odnosno studija slučaja hrvatske nogometne reprezentacije s naglaskom na događaje prilikom Europskog prvenstva 2016. godine u Francuskoj, no u radu ću se osvrnuti i na slučajeve koji su prethodili ali i proistekli iz istog.

Pitanje na koje se želi dobiti odgovor u ovom istraživanju jest u kojoj mjeri i na koji način mediji prikazuju utjecaj trenutne političke situacije u Hrvatskoj na strukture u sportu (nogometnim savezima) te samim time na ponašanje navijačkih skupina, prvenstveno na razini nogometne reprezentacije, koje iskazuju posebnu osjetljivost u tim pitanjima.

Prema istraživanjima profesora Lalića, i samog bivšeg pripadnika jedne navijačke skupine u Hrvatskoj, proizlazi kako je „većina pripadnika mladoga naraštaja vrlo pasivna kada je riječ o uobičajenoj (stranačkoj i sličnoj) politici, ali svoje političke stavove i mišljenja mnogi od njih ipak izražavaju, i to glazbom (popularni izvođači poput TBF-a ili Hladnoga piva s jedne, i primjerice Marka Perkovića Thompsona s druge strane) i u vezi sa sportom, najizrazitije nogometnim navijanjem“ (Lalić, 2015:151).

Bez obzira na nerijetke izljeve verbalnog nasilja u dijelu navijačkog diskursa, o kojima će više riječi biti u daljnjem radu, u današnje vrijeme općeg nezadovoljstva većine građana životom u državi, čini se pomalo licemjernim osuđivati navijače, rijetke (a možda i jedine) aktere koji konstantno, uporno i tvrdoglavo upozoravaju na koruptivne, totalitarne i netransparentne oblike rada u našem nogometu te njegovu povezanost s politikom.

2. Kratka povijest modernog nogometa

Početak modernog nogometa, najbližnjeg onom kakvoga danas poznajemo, smješta se u Englesku, točnije 1864. godinu, gdje su prve klubove osnovali međunarodni trgovci, bankari i anglofili. Naime, sama igra nije mogla ostati razonodom pojedinca jer bi bez elemenata rivalstva zasigurno postala dosadna. Još od svojih početaka, moderni je sport služio kao idealno sredstvo za promidžbu političke moći, političkih interesa i ciljeva te su se sportski uspjesi prikazivali kao ogledalo pojedine nacije. To se posebno očituje na velikim natjecanjima.

Međutim, osim što je često uzrokom promjena, nogomet se i sam mijenjao pod utjecajem velikih društvenih mijena. Sociolog koji se na našim prostorima u najvećoj mjeri bavio ovim fenomenom, Srđan Vrcan, u svome poznatom djelu *Nogomet – politika – nasilje: ogledi iz sociologije nogometa* (2003) ističe kako je privlačnost nogometa u njegovoj jednostavnosti, jedinstvenim situacijama, estetici, a ponajprije stadionima koji postaju mjestima prividnog egalitarizma. No, daljnjim razvojem, nogomet se okreće od tih korijena i počinje se koristiti u druge svrhe. Mundijalizacijom nogometa dolazi do njegovog preklapanja s politikom što sam Vrcan primjećuje u financijskoj potpori država za izgradnju infrastrukture te financiranja natjecanja, zatim u političkim konotacijama pojedinih klubova, ekspanziji afera i skandala koje su označile da više nisu dovoljni nogometni suci već nastaje potreba za uplitanjem zakonodavne vlasti.

„Mnogi istraživači toga odnosa ističu kako je u ovom stoljeću sport podvrgnut političkoj instrumentalizaciji, što ga je dodatno udaljilo od igre kao aktivnosti s osnovnim obilježjima spontanosti i personaliziranosti. Od političkih faktora sport se koristi, manje-više otvoreno i planirano, u cilju realiziranja političkih i državnih ciljeva kako bi se: ostvario stabilni unutarnji konsenzus u određenom društvu; otvorio „ispušni ventil“ za takvo izražavanje političkog nezadovoljstva koje ne bi predstavljalo opasnost za neki režim; u međunarodnim odnosima nametnula vlastima određene zemlje poželjna predodžba o njezinu društvenom sustavu te u druge svrhe“ (Lalić, 2011:197).

Uz politički utjecaj veže se i utjecaj kapitalizma na nogomet. Suvremeni nogomet gubi svoje temeljne pretpostavke i „znatno je više sport strogo utvrđene taktike nego atraktivnih poteza, u kojemu se igračke kvalitete nadarenih nogometaša podređuju kolektivu, ukratko sport u kojem se nepatvorena radost Igre žrtvuje na oltar Rezultata, koji je samo drugo ime Profita, što izaziva nezadovoljstvo publike“ (Lalić, 2011:25).

Primjera u kojima profit ne utječe samo na klubove i njihove igrače već izokreće cjelokupno zakonodavstvo u državi imamo u vlastitom okruženju. No, svakako je bitno u ovom kontekstu spomenuti svjetski primjer Silvija Berlusconi, bivšeg vlasnika talijanskog kluba Milan, kojemu je slobodno djelovanje u ovom području donosilo nezamislivo bogatstvo i činilo ga politički nedodirljivim.

„Berlusconi je bio veliki medijski mogul prije nego što je postao sportski mogul. Upravo ga je kupnja nogometnog kluba 1986. lansirala na političku scenu. Kad se 1994. uključio u politiku, kandidirajući se za predsjednika vlade, nogomet je potpomogao njegovu izbornu strategiju. Pretvorio je klubove navijača u lokalna sjedišta stranke“ (Foer, 2006:172).

Mnogo puta ponovio je kako će, uz pomoć navijača koji postaju njegovi politički podupiratelji, Italiju pretvoriti u (tada vrlo uspješan) Milan. Zahvaljujući nogometu, imao je rječnik koji je našao odjek među donjom srednjom klasom, grupom od koje je želio stvoriti izbornu bazu. Osim što je spomenuti spajao sport i politiku, u sve je uključio vlasništvo nad medijima čime je moćni trokut, politika – sport – mediji, bio upotpunjen.

Profesorica zagrebačkog Kineziološkog fakulteta koja izučava antropologiju sporta, dr. sc. Sunčica Bartoluci, u svojoj doktorskoj disertaciji (2013) u indikatore političke involviranosti u nogomet svrstava prisutnost političara na sportskom događaju te njihovo druženje sa sportašima neposredno prije ili neposredno nakon samog sportskog događaja (dolazak u svlačionicu radi dodatne motivacije), političare na rukovodećim pozicijama u sportskim tijelima (odborima, savezima, upravama), izjave kojima političari stavljaju sportske događaje i uspjehe u kontekst nacionalnog i/ili sportskog uspjeha, izjave političara u smislu „mitologizacije“ sportskog događaja i izmišljanja tradicije, usporedbe sportskih i ratnih bitki te odlikovanja sportaša od stane predstavnika političkih elita.

Nogomet kao globalni fenomen, bio je (i u nekoj mjeri je još uvijek) sredstvo za stvaranje nacionalnog jedinstva. Međutim, po završetku sportskih događaja kada prođe euforija, narod se opet suočava s malim plaćama i mirovinama, gospodarskom stagnacijom i političkim aferama.

2.1. Kratka povijest modernog hrvatskog nogometa

Kada se sve navedeno uzme u obzir, mišljenja sam kako su europska i svjetska prvenstva idealni kanal nekim zemljama za promicanje u svijetu ako su netom izišle iz rata. Tu je priliku

iskoristila i Hrvatska kako bi se predstavila nakon oružanih sukoba, ratnih razaranja, izbjeglištva i ostalih slika koje su obilazile svijet u prvoj polovici devedesetih godina 20. stoljeća.

Prije prelaska na recentnu situaciju i zbivanja u hrvatskom nogometu i njegovoj povezanosti s politikom, potrebno je osvrnuti se na ono što je utjecalo na današnji status ovog sporta na prostoru Hrvatske.

Ponajprije svaka je republika bivše Jugoslavije razvila široko prihvaćene etničke stereotipe koje su sportski komentatori prebacivali na njezine nogometaše:

„Slovinci su bili izvrsni obrambeni igrači i neumorno su pratili protivničke napadače. Hrvati su imali germanski smisao za nasrtanje na prilike za gol. Bosanci i Srbi bili su kreativni dribleri i dodavači, ali im je povremeno nedostajalo inteligencije u taktiziranju. U Crvenoj zvezdi mješavina različitih jugoslavenskih igrača udružila je svoje osobitosti i poražavala zapadnoeuropske nogometne supersile. Ovakvi rezultati mogli su pružiti tračak nade za spas multietničke Jugoslavije. Međutim, u sjeni ovog prvenstva, u sjedištu Crvene zvezde i na stadionu, kovalo se uništenje te Jugoslavije. Iz samih redova Crvene zvezde organizirala se i naoružavala huliganska paravojna sila“ (Foer, 2006:19-20).

A zatim su Hrvati na izborima izabrali ultranacionalista Franju Tuđmana čije je prihvaćanje ustaških ikona – simbola hrvatskih fašista koji su surađujući s nacistima pobili na stotine tisuća Srba – razbudilo nacionalne strasti. Neosporna je činjenica da je nogometna reprezentacija kroz devedesete značajno pridonijela oblikovanju nacionalnog identiteta te je imala „značajnu ulogu u kovanju hrvatskog jedinstva, međunarodnom priznanju Hrvatske i stvaranju homogenizirajućeg nacionalnog ponosa,“ zaključio je profesor australskog Sveučilišta Queensland, Alex J. Bellamy, koji već godinama izučava sukobe i posljedice istih na prostorima bivše Jugoslavije (Bellamy, 2003:113).

U slučaju Hrvatske kao nove države, nogomet se istaknuo kao faktor koji promovira državu u svijetu. Takva se praksa nastoji prenijeti i u današnji kontekst, međutim vrlo je teško nadmašiti pokroviteljstvo prvog hrvatskog predsjednika Tuđmana nad sportskim događajima (poznat je primjer, po nekima prva utakmica samostalne hrvatske reprezentacije s reprezentacijom Sjedinjenih Američkih Država, 17. listopada 1990.) koje u konačnici nije bilo isključivo u službi priznanja i promocije države kroz nogomet već i populističko sredstvo učvršćivanja politike same stranke i figure predsjednika među građanstvom. Međutim, kritike i osude javnosti dolazile su zbog glasinu da sam predsjednik Tuđman upravlja odabirom igrača te

odlučuje koji će od njih igrati, a koji ne. Tadašnji trener Miroslav Blažević sve je osporio te i danas navodi kako je predsjednik bio isključivo potpora igračima.

Na utakmicama početkom devedesetih godina transparentima, za koje nije isključeno da ih je postavila Hrvatska demokratska zajednica, stranka je nastojala iskoristiti nogometne stadione kao dio svoje predizborne kampanje. U to vrijeme nogomet je obilježila i nikad odigrana utakmica između Dinama i Crvene zvezde.

„Najpoznatija svjetska TV mreža CNN taj je događaj uvrstila među pet nogometnih utakmica koje su promijenile svijet. Međutim, o tom događaju mali Hrvati ne uče u školi, o njemu nije napisana nijedna knjiga, nije snimljen nijedan film“ (*Večernji list*: Domovinski rat počeo je na Maksimiru, 2014:3).

Upravo tada počinje sustavna instrumentalizacija i politizacija hrvatskog nogometa i nogometnog navijaštva koja će trajati kroz devedesete godine prošlog stoljeća, a moguće je prepoznati je i u današnjim okvirima. Također, iako ne u tolikoj mjeri kao u vrijeme predsjednika Tuđmana, imidž najvišeg hrvatskog državnika strastvenog navijača ponovo je oživio dolaskom aktualne predsjednice Kolinde Grabar Kitarović. Jedina je razlika što predsjednica ne sjedi u svečanim ložama već se vodi temeljima populizma iz udžbenika politike te sportske susrete prati među „običnim pukom“ odjevena u hrvatski dres.

Sociolog Dražen Lalić proveo je analizu suvremene povijesti hrvatskog nogometa (istraživanje je obuhvatilo period od početka 2012. do jeseni 2014. godine). Ukratko, Lalić (2015) kontekst hrvatskoga nogometa u tom razdoblju opisuje sljedećim problemima:

- namještanje rezultata nekih utakmica (koje je, prilikom posjeta Sjedinjenim Državama, komentirao tadašnji predsjednik Ivo Josipović, a na provokaciju nekih nogometnih dužnosnika da nije upućen u nogomet Josipović je odgovorio kako je kao profesor na Pravnom fakultetu upućen u – kriminal)
- slab posjet utakmicama domaćega prvenstva
- navijačko nasilje
- verbalno-nasilničko ponašanje pa i ekstremno desničarsko komuniciranje nekih nogometnih dužnosnika
- izrazita dominacija jednoga kluba i dviju osoba (Dinamo s izvršnim dopredsjednikom Zdravkom Mamićem te predsjednik Hrvatskog nogometnog saveza Davor Šuker, op.a.)

Nogomet i sport u demokratskim sustavima trebali bi biti odvojeni od stranačke politike, ali nisu. U Hrvatskoj nisu rijetkost političke zlouporabe nogometa, momčadi i nogometaša, i to posebno u izbornim kampanjama. Posebno je očit primjer izborne kampanje 2007. godine. Hrvatsku demokratsku zajednicu otvoreno je, u reklamnom spotu, podržao Niko Kovač, tada kapetan nogometne reprezentacije, a kasnije i njen izbornik.

Osim politike, i u hrvatskom je kontekstu, kako bi se razjasnila aktualna medijska slika i odnos prema domaćem nogometu, potrebno osvrnuti se na ekonomski aspekt istog. Lalić u svom radu iz ne tako davne 2010. godine *Je li hrvatski nogomet mrtav i može li se oživjeti?* ističe:

„Oblik srozavanja nogometa jest i nekvalitetno i društveno štetno normativno uređenje sporta, što se ponajprije odnosi na status većine klubova kao udruga građana. To pogoduje menadžerima i vodećim ljudima klubova da bez primjerenog plaćanja poreza i društvene kontrole ostvaruju visoke profite transferima igrača“ (Lalić, 2010:30).

O ovom problemu više će riječi biti u analizi recentnih događaja u hrvatskom reprezentativnom i klupskom nogometu, no, što se tiče borbe protiv lošeg upravljanja potonjim, jedna se navijačka skupina istaknula još krajem prvog desetljeća ovoga stoljeća. Riječ je o skupini Torcida koja je u to vrijeme postala društvenim pokretom. Pritom je važno izdvojiti nekoliko svojevrsnih izvedbi koje se nisu zadržale isključivo na tribinama stadiona. Na tribinama će, svakako, ostati zapamćen protest ususret 59. rođendanu navijačke skupine Torcida kada se na susretu Hajduka i kluba Moslavina navijalo za suprotnu stranu, a u 59. minuti utakmice navijači su napustili stadion. Bio je to prvi u nizu protesta protiv odluka i članova uprave kluba.

Predsjednik kluba navijača, Žan Ojdanić, objasnio je za list *Slobodna Dalmacija* razloge takvog ispada: „To je bio znak našeg velikog protesta zbog katastrofalnog stanja u Hajduku. Navijači 'bijelih' su jedina Hajdukova konstanta. Mijenjaju se uprave, treneri, igrači, jedino uz Hajduka stalno ostajemo mi, njegovi najvjerniji navijači. I imamo pravo izraziti svoj revolt stanjem u klubu, u trenutku kad je dotakao dno dna“ (Lalić, 2011:281). Spomenuti revolt nastavio se krajem iste godine kada su pred stadion doveli stado paških ovaca kao izraz nezadovoljstva izborom Nadzornog odbora kluba kojeg je predložio tadašnji gradonačelnik Željko Kerum. Za razliku od talijanskog tajkuna Silvija Berlusconi koji je klub Milan učinio još uspješnijim, splitski je političar, na očito nezadovoljstvo navijačke skupine Torcida, u klub uveo jedino nepotizam i nedovoljno stručan kadar.

2.2. Zakonodavstvo u sportu

U hrvatskom sportu u slučaju zakonodavstva najčešće se spominju (i to u negativnom kontekstu zbog manjkavosti ali i nepoštivanja istih) dva zakona. Prvi je Zakon o sportu (trenutno je na snazi onaj od kolovoza 2015. godine) kojim se, kao što kaže Članak 1., uređuju: sustav sporta i sportske djelatnosti, stručni poslovi u sportu, sportska natjecanja, financiranje sporta, nadzor i ostala pitanja od značaja za sport“ te naglašava da su „sportske djelatnosti od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku“ (Zakon.hr, pristupljeno 20. kolovoza 2017.)

Drugi je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima. Do donošenja Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima u svrhu sprječavanja, suzbijanja i sankcioniranja nereda na sportskim natjecanjima služile su neke odredbe Kaznenog zakona Republike Hrvatske, Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira i Zakona o javnom okupljanju. Hrvatski sabor je na sjednici održanoj 15. srpnja 2003. godine donio Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, a isti je izmijenjen i dopunjen posljednji puta 31. ožujka 2011. (tada je donijet sadašnji Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima).

„Svrha je ovoga Zakona osiguravanje sigurnosti gledatelja, natjecatelja i drugih sudionika športskog natjecanja ili športske priredbe i stvaranje okruženja koje sprječava, suzbija i sankcionira nedolično ponašanje, nereda te nasilje prije, za vrijeme i nakon športskog natjecanja ili športske priredbe, zaštita gledatelja koji se dolično ponašaju, zaštite drugih građana i njihove imovine i imovine pravnih osoba te stvaranje uvjeta da športsko natjecanje ili športska priredba što više pridonosi kvaliteti života građana, osobito mladeži,“ stoji u Članku 1. spomenutog zakona. (Zakon.hr, pristupljeno 20. kolovoza 2017.)

U svijetu je još 1985. donijeta Europska konvencija o nasilju i nedoličnom ponašanju gledatelja na sportskim natjecanjima kao svojevrsna reakcija na tragediju koja se dogodila u svibnju iste godine na belgijskom stadionu Heysel kada je poginulo 39 osoba, a više od 600 je ozlijeđeno uoči te utakmice finala lige prvaka između talijanskog kluba Juventus i engleskog kluba Liverpool.

Zakonodavni okvir pak u vidu Zakona o sportu donesenog 2006. godine je pun manjkavosti. „Danas važeći Zakon o sportu nema jasnu definiciju sportskog natjecanja, nego u članku 61. navodi tko i kada utvrđuje načela i osnovne elemente sustava, uvjete i organizaciju sportskih

natjecanja u Republici Hrvatskoj i za područje više država ili više inozemnih regija“ (Margetić, Borovec, 2015:595).

Sva moć je u rukama jedne osobe – trenutno predsjednika saveza, Davora Šukera. Izmjene i dopune spomenutog zakona u 2015. donesene na zahtjev udruge Naš Hajduk i saborskih zastupnika, nisu promijenile utjecaj moći. Krovna svjetska nogometna organizacija (FIFA) brani uplitanje politike u sport, a u Hrvatskoj svjedočimo situaciji u kojoj pripadnici političke stranke HDZ sjede u izvršnom odboru Hrvatskog nogometnog saveza. Država kroz zakone mora stvoriti okvir, ali uz što manju participaciju političara u provedbi istih.

3. Navijači i navijačka subkultura

„Kao posebnost sporta u Hrvatskoj, a svakako i društvenoga života, iskristalizirala se politiziranost navijačke subkulture, a više puta su eksplozije nasilja na sportskim susretima interpretirane u kontekstu dvosmjernoga procesa što ga je Vrcan imenovao sportizacijom politike – politizacijom sporta.“ (Lalić, 2008:268)

Važno je napomenuti da pripadnici navijačkih skupina nisu nezadovoljni samo stanjem u hrvatskom nogometu već i u politici i društvu, odnosno političkim akterima koji izbjegavaju poduzeti reforme nužne za prevladavanje nezaposlenosti i drugih društvenih problema, svemu pridonose i poteškoće prilikom zapošljavanja, zasnivanja obitelji, a tu je i korupcija koja sprječava ravnopravne mogućnosti za dobivanje posla, napredovanje u karijeri.

Navijači su nezadovoljstvo spomenutim u svijetu počeli iskazivati još osamdesetih godina prošlog stoljeća. Konačno su „ohrabreni stotinom tisuća ljudi koji skandiraju u jedan glas, sigurnošću među mnoštvom, mogli izvikivati ono što se nije smjelo, niti kriomice, izgovoriti na ulici ili u kafiću“ (Foer, 2006:189).

Prva moderna navijačka skupina bila je takozvana Red Army engleskog kluba Manchester United. Lalić (2011) je na primjeru Torcide, navijačke skupine splitskog kluba Hajduk, iznio tipologiju navijača koju je moguće preslikati i na veće klubove, odnosno njihove navijačke skupine. Tipove navijača čine (Lalić, 2011:118):

- a) navijač – navijač
- b) navijač iz trenda
- c) navijač – nasilnik
- d) navijač – politički aktivist

„Osnovna motivacija navijača – navijača samo je navijanje u užem smislu, tj. stvaranje atmosfere na stadionu, kako bi se pomoglo klubu u njegovim naporima da stvori što bolji rezultat“ (Lalić, 2011:118). To su dakle, tipovi navijača koje ne zanima politika u sportu, njima je momčad, odnosno klub za koji navijaju simbol države ili grada iz kojeg dolaze. Drugi je tip navijača, navijač iz trenda „bivajući navijačem, on se nastoji uklopiti u navijačku grupu koju idealizira i tako afirmirati među svojim vršnjacima“ (Lalić, 2011:119). Kao ni pripadnik prvog tipa, nije sklon nasilju, za razliku od tipa navijača – nasilnika. „Navijač – nasilnik koristi nogometne utakmice da bi izrazio agresivnost i tako ostvario svojevrsnu macho-afirmaciju“ (Lalić, 2011:120). U konačnici navijač – politički aktivist, prema Laliću (2011:120) tip je koji

koristi stadion i mogućnost utjecanja na druge pripadnike skupine u širenju vlastitih političkih ideologija. „Na utakmicama uglavnom nosi nacionalne zastave i druga politička obilježja te forsira pjevanja i skandiranja s političkim konotacijama“ (Lalić, 2011:120).

Izvan spomenute tipologije Lalić spominje i takozvanog navijača – novaka kojeg opisuje kao adolescenta željnog uzbuđenja i fasciniranog atmosferom stadiona.

Navijači, bez obzira na to kojemu tipu pripadaju i bez obzira na njihove ciljeve, ovise o pozornosti drugih, a u posljednjih nekoliko desetljeća to se prvenstveno odnosi na medijsku pozornost. Međutim, mediji, koji imaju golemi utjecaj na kreiranje mišljenja cijele javnosti, često u prezentaciji navijača, uslijed neznanja ili u želji za spektaklom, čine velike pogreške. Ponajprije se to odnosi na pogrešno tumačenje navijača i huligana. Često se te dvije kategorije svrstavaju u jednu, ili se termin huliganstva koristi olako i nepromišljeno.

Brojni sociolozi koji su proučavali fenomen navijača kroz povijest slažu se u jednome – neće svi navijači postati huligani, ali su svi huligani nogometni navijači. Vrcan u knjizi *Nogomet – politika – nasilje: ogledi iz sociologije nogometa* (2003) huliganstvo opisuje kao najekstremniju vrstu ispada navijačke kulture, a kao osnovni cilj huligana navodi prebacivanje pozornosti s terena na tribine. S druge je strane navijaštvo, odnosno navijačke skupine su entiteti unutar kojih dolazi do društvenog povezivanja i ne uključuju nužno nasilje (kao što je i opisano u Lalićevoj tipologiji navijača).

Nekadašnja britanska premijerka, Margaret Thatcher, i danas slovi kao jedna od najvećih protivnica nasilja na stadionima te je na isto uvela cenzuru. Međutim, činjenica je kako je upravo u vrijeme njene vlasti došlo do socioekonomskog pada, a njena politika štednje primjenjivala se nauštrb radničke klase. Upravo iz tog sloja društva, i u tom povijesnom periodu, razvio se huliganizam. Naime, huliganstvo je postalo poželjniji imidž od prijezira i društvenog omalovažavanja, a sve veće nasilje na sportskim natjecanjima potvrđivalo je nedostatnost političkih i institucionalnih odgovora na zahtjeve društva. Tragedije koje su uslijedile (posebno ona u Heyselu 1985. godine na utakmici klubova Liverpool i Juventus) pospješile su širenje nasilja na stadionima jer su mediji izgrednicima davali publicitet.

Kasnije se društvena situacija, barem u slučaju Velike Britanije gdje je nasilje bilo najizraženije, popravila i socijalne prilike više nisu bile razlogom nezadovoljstva (ponajprije) mladih i izražavanja istog na nogometnim susretima. Dogodilo se nešto drugo. Promijenili su se odnosi moći, mediji su dobili velik utjecaj u svim aspektima života. Kapital se u sport, posebno nogomet, počeo slijevati iz drugih izvora, od ranije spomenutih kapitalista preko medijskih

prava koja su se prodavala televizijama. Ukratko, u svijetu nogometa više nije postojala potreba za (novčanom) potporom navijača koji dolaze na stadione. Klubovi se od tada vode profitom, postaju svojevrsne korporacije, a interes navijača ostavlja se po strani. Kada se u sve uključe i politički interesi, bijes navijačkih skupina nije teško razumjeti.

„Teze britanskih sociologa o uzrocima nogometnog huliganizma u okviru otpora mladih iz radničke klase komercijalizaciji nogometa, iskazane još krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina 20. stoljeća, danas možemo doživjeti kao samoispunjavajuće proročanstvo, jer je četiri desetljeća kasnije širom Europe doista nastao heterogeni društveni pokret najčešće nazivan „Against modern football“ (Perasović, 2013:171).

Smjestimo li cijeli fenomen u hrvatske okvire, „starinskim pojmom društvenog pokreta možemo opisati navijačko pleme u akciji, gdje na globalnom nivou postoji pokret protiv modernog nogometa, a u našoj lokalnoj sredini nastaje društveni pokret protiv nogometnog establishmenta, HNS-a“ (Perasović, 2013:202). Pritom u prvu skupinu, skupinu navijača, pripada radnička klasa, odnosno takozvani gubitnici hrvatskog tranzicijskog procesa dok su na drugoj strani malobrojni predstavnici novoobogaćenog sloja.

4. Metodologija, ciljevi i hipoteze istraživanja

Pitanje politizacije sporta samo je po sebi dovoljno kompleksno i teško za istražiti. S obzirom na to da se analiziraju prijetnje i rizici takve prakse, kroz konkretan slučaj hrvatske nogometne reprezentacije, nije moguće samo matematički ili samo opisno odraditi analizu, već je potrebno koristiti različite metode i pristupe. Zbog toga je izabran istraživački pristup kvalitativne naravi, odnosno studija slučaja. Spomenuta metoda koristi se „kako bi se bolje razumjela suština problema, razvile općenitije teorijske tvrdnje o pravilnostima u analiziranoj strukturi i procesu, stvorila tipologija ili kategorije koje se odnose na društvene pojave ili razvile nove hipoteze koje se u kasnijem istraživačkom radu provjeravaju“ (Tkalac Verčić i dr., 2010:94).

Temeljem navedenog u prethodnim poglavljima, glavna hipoteza ovog rada glasi: hrvatski mediji prezentiraju nogomet vođen interesima političkog i nogometnog establishmenta što se zatim negativno odražava na navijačku kulturu.

U svrhu prikupljanja podataka i provjeru hipoteze provedeno je kvalitativno istraživanje metodom studije slučaja s naglaskom na period druge polovine lipnja 2016. godine, točnije u vrijeme održavanja Europskog nogometnog prvenstva u Francuskoj. U kvalitativnim istraživanjima koristi se uzorak koji će pružiti najbolji uvid u temu i dublji uvid u spoznaju problema ili fenomena. „Uzorci se odabiru namjerno prema osobnoj odluci istraživača u skladu s njegovom procjenom najboljeg izvora. S obzirom da se uzorci odabiru proizvoljno, sukladno potrebi istraživanja, nazivaju se svrsishodni uzorci“ (Tkalac Verčić i dr., 2010:77-79).

Studija slučaja, kao i svaka istraživačka metoda, ima svoje prednosti i nedostatke. Među glavne prednosti prema Tkalac Verčić i dr. (2010:97) ubraja se „utvrđivanje međusobne povezanosti čimbenika koji utječu jedan na drugi, jer se analizira cijela situacija, a ne samo jedan dio; studija slučaja predstavlja opis pravoga događaja za razliku od statističke interpretacije nekoga događaja u kojem se daju prosječne vrijednosti“. Nedostatak je, pak, svakako nedostatna strogost, odnosno formalne metode koje mogu biti subjektivne što u konačnici utječe na nemogućnost generalizacije dobivenih podataka.

Analizom medijskog praćenja spomenutih događaja u Francuskoj, odnosno svemu što je uslijedilo nakon odigranih utakmica na kojima su zabilježeni neredi hrvatskih navijača nastojat će se ponuditi odgovori na sljedeća istraživačka pitanja:

1. Jesu li mediji u izvještavanju na pravilan način prikazali navijačke skupine i objasnili širi kontekst koji je utjecao na huligansko ponašanje?
2. Kako se prezentirala uloga i utjecaj političkih dužnosnika u pokušajima rješavanja problema nastalih u hrvatskom sportu, odnosno nogometu?
3. Kako je (ako je) čitava situacija utjecala na budućnost i promjene u hrvatskom sportu?

Temeljni dio rada obuhvaća dva dijela. Prvi se odnosi na analizu događaja koji su prethodili eskalaciji navijačkog nasilja na Europskom prvenstvu 2016. godine, a odnosi se na medijsko izvještavanje i razvoj situacije u hrvatskom sportu prilikom prijašnjih navijačkih (ili huliganskih) ispada. Drugi dio odnosi se na analizu triju vodećih dnevnih tiskovina kroz period lipnja 2016. godine (konkretno, od 17. do 30. lipnja), a vezane uz ispade navijača nacionalne nogometne reprezentacije u Francuskoj, reakciji državnika u Hrvatskoj te daljnjim utjecajem na medijsku politizaciju nogometa.

Za analizu medijskih objava u lipnju 2016. godine korištene su vodeće dnevne novine – *Jutarnji list*, *Večernji list* te *Sportske novosti*. U analizi je uzeto u obzir da je jedna od tiskovina (*Sportske novosti*) specijalizirana za sportske sadržaje. Također, zbog potrebne raznovrsnosti i objektivnosti korištenog sadržaja u analizi, izabrane su tiskovine dviju vodećih medijskih kuća u Hrvatskoj, Hanza Media d.o.o. te Styria International d.o.o. iako je primjetna istovrsnost sadržaja. Naglasak u analizi jest na tiskovinama iz razloga što su dnevne novine medij koji u konačnici sumira sve objavljeno na drugim platformama uz detaljnu analizu s obzirom na to da se u brzini objave sadržaja tisak ne može natjecati s radijima, televizijama ili internetom. Stoga je kroz novine moguće prikupiti najdetaljniju i objektivnu analizu ako se prate događaji koji se ne zbivaju u trenutku proučavanja.

Analizirane su sve objave u spomenutim tiskovinama od 17. lipnja do 30. lipnja 2016. godine, no kao dodatni izvor za bolje razumijevanje ukupne situacije praćene su i u obzir uzete dostupne objave na drugim platformama, internetu i televiziji. Isto je korišteno i u analizi medijskih objava vezanih uz politizaciju hrvatskog sporta prije proučavanog perioda u lipnju 2016. godine te kroz narednih dvanaest mjeseci poslije kako bi se uočio utjecaj novonastalih događaja na promatrani fenomen. Analiza je završena u srpnju 2017. godine.

Kroz kronološko opisivanje događaja te analizu slučajeva, prikazat će se stanje u kojem se nalazi ovaj sport koji uživa veliku popularnost u čitavom svijetu, a ipak (ili baš zbog toga) nije lišen drugih, nimalo sportskih utjecaja.

5. Previše afera i premalo promjena – povod za istraživanje

Pređujući sportsku publiku kao neki društveni agregat, moguće je u tim okvirima prepoznati njezine najvažnije segmente. Vrcan smatra da su to „pasivna sportska publika – ona koja sport na neki način samo konzumira s određenim zadovoljstvom i u većoj ili manjoj mjeri; i aktivna sportska publika – ona koja u sportskim praksama na ovaj ili onaj način djelatno sudjeluje i uključuje se u ukupnu društvenu razmjenu koja se zbiva u sportu i u vezi s njim“ (Vrcan, 1990:88). U prethodnim poglavljima opisane su karakteristike potonjih, međutim postavlja se pitanje postaju li danas i političari pripadnici te skupine, barem kada je posrijedi njihovo uključivanje i pozivanje na sport.

Nema dvojbe da su određeni događaji u posljednjih nekoliko godina na sportskim stadionima, i oko njih, privukli pozornost šire javnosti na ono što se događa u našem društvu, a neposredno je povezano s nogometom – nezadovoljstvo i protuzakonite aktivnosti. Pozornost su pritom ponajviše privukla masovna ponašanja i (društveni) pokreti navijača.

„Ako se s razlogom danas u nas može govoriti o 'sivoj ekonomiji' kao faktičnom sastavnom dijelu ekonomskog života u našem prostoru, tako se isto s razlogom može govoriti i o svojevrsnoj 'sivoj politici' koja je u nas postala sastavni dio političkog života. Ta se 'siva politika' ponajviše očituje u vezi s nogometom i na nogometnim stadionima“ (Vrcan, 1990:73).

Vratimo li se na trenutak u prošlost samostalne Hrvatske, evidentno je kako je od nastanka iste atmosfera na stadionima postala svojevrsnim nastavkom rata drugim sredstvima, posebno u susretima momčadi iz Hrvatske i momčadi iz drugih država Savezne Republike Jugoslavije. Tadašnji predsjednik Franjo Tuđman otvoreno je koristio nogomet, odnosno nacionalnu reprezentaciju i klub Dinamo u vlastite političke svrhe.

Sociolog iz Centra za jugoistočnoeuropske studije Sveučilišta u Grazu, Dario Bretin zaključuje kako je „ta politizacija sporta 1990-ih u nekom smislu i nasljedstvo Tuđmana u današnjem hrvatskom sportu. Političke elite više ne koriste sport za vlastite ideološke promocije na takav otvoren i provokativan način, ali društveno polje sporta je i dalje ostalo politizirano, pogotovo u nacionalnom smislu. To se u Hrvatskoj trenutačno najsnažnije manifestira u fenomenu skandiranja ‘Za dom – spremni’ na utakmicama nogometne reprezentacije i u kontinuiranoj banalizaciji fašizma i ustaštva u društvenim (ne)debatama koje se vode poslije tih incidenata“ (Portalnovosti.com, 2016).

Stoga, prije sustavne analize slučaja hrvatske reprezentacije i općenito politizacije nogometa za vrijeme Europskog prvenstva u Francuskoj 2016. godine, izložit ću nekoliko recentnih incidenata vezanih uz nogomet u Hrvatskoj, a koji se smatraju ispolitiziranima.

U najnovijoj hrvatskoj nogometnoj povijesti upamćen će ostati incident s nacističkim obilježjem na travnjaku stadiona Poljud u lipnju 2015. godine kada je hrvatska reprezentacija igrala protiv reprezentacije Italije.

Zanimljivo će biti tadašnju situaciju i ponašanje vladajućih i oporbe usporediti s reakcijama istih nakon izgređa u Francuskoj. Naime, uloge su tada bile obrnute. Na vlasti je bila Socijaldemokratska partija na čelu s premijerom Zoranom Milanovićem, a Hrvatska demokratska zajednica bila joj je oporba. Nakon što je u javnosti odjeknuo sramotan slučaj svastike ucrtane na travnjaku splitskog kluba, Gordan Jandroković, pripadnik tadašnje oporbene struje, istaknuo je kako su, uz počinitelje, odgovorne i nadležne službe koje su propustom ili namjerom dopustile da se to dogodi. Naime, utakmica je igrana pred praznim tribinama zbog ranije kazne Hrvatskom nogometnom savezu, stoga službe nisu trebale brinuti o mogućim navijačkim ispadima. Ipak, čini se kako su navijači uspjeli biti prisutni i više nego što je to itko iz Nogometnog saveza ili sigurnosnih službi mogao poželjeti. Slike i snimke svastike na travnjaku prilikom susreta dviju velikih i u nogometnom svijetu važnih momčadi prikazale su Hrvatsku na ružan način u brojnim svjetskim medijima.

Reakcija vladajućih oporbi bila je oštra i tadašnji ministar unutarnjih poslova Ranko Ostojić na prozivke Jandrokovića poručio je sljedeće: "HNS je podružnica HDZ-a, pa tamo je tri četvrtine članova HDZ-a, nek' oni odgovaraju" (Index.hr, 2015).

Naime, Izvršni odbor Hrvatskog nogometnog saveza sastoji se od sedamnaest članova, od kojih je čak njih jedanaest pripadnika Hrvatske demokratske zajednice, a to su: Davor Šuker, Đuro Bukvić, Božo Galić, Dubravko Galović, Nenad Horvatić, Ante Kulušić, Marijan Kustić, Drago Lucić, Stjepan Merkaš - Krojč, Slavko Priščan i Alojzije Šupraha.

Tadašnja Vlada optužila je postupak i u priopćenju poručila kako je „nanio je veliku sramotu i naštetio ugledu Republike Hrvatskoj čije se državne institucije ustrajno zalažu za demokratske, europske i antifašističke vrijednosti. Jednako tako je nanio štetu hrvatskoj reprezentaciji“. Nažalost, incident nije bio ni prvi, ali ni posljednji koji je na takav način utjecao na ugled Hrvatske u svijetu, ali i stanje u hrvatskom nogometu.

Zapravo, velika većina vijesti važnih za hrvatski nogomet uopće ne spada u sportske rubrike i njima se ne bave primarno sportski novinari i urednici. Tome svjedoči još jedan incident koji ću izdvojiti, a koji je važan za tadašnju, ali i situaciju koja je uslijedila u hrvatskom sportu, a koja do trenutka kada pišem ovaj rad nije okončana.

Riječ je o uhićenju izvršnog dopredsjednika nogometnog kluba Dinamo, Zdravka Mamića u dva navrata 2015. godine, u srpnju i zatim u studenome. Uz Mamića su uhićeni i odvedeni na ispitivanje u prostorije PNUSKOK-a i njegov sin, Mario Mamić te izvršni predsjednik Hrvatskog nogometnog saveza Damir Vrbanović, a zbog sumnje da je Dinamo oštećen za gotovo 118 milijuna kuna, a hrvatski proračun za 12 milijuna kuna neobračunatog i neplaćenog poreza i prireza. „Zdravko Mamić pritom je iz Dinama, po tvrdnjama USKOK-a, nezakonito izvukao najmanje 52 milijuna kuna, dok je njegov mlađi brat, Zoran, na tom klubu, ali i utaji poreza nezakonito zaradio 38,1 milijuna kuna“ (Index.hr, 2015).

Ova, već dugotrajna, istraga državnog odvjetništva nad čitavim nizom Mamićevih višemilijunskih poreznih utaja, koja uključuje i sudska svjedočenja najpoznatijih hrvatskih igrača u Europi, puni stranice dnevnih novina, prve minute televizijskih dnevnika, a nije potrebno ni spominjati kakvu eksploziju svaki novi detalj izaziva na internetu. Međutim, iza svega stoji i javna bliskost Zdravka Mamića i spomenutih mu suradnika s političkom elitom – od najistaknutijih gradonačelnika, predsjednika županijskih sudova, vodstava političkih stranaka, pa sve do Predsjedničkih dvora na Pantovčaku. Nije čak ni tajna da je, po mnogima ujedno najmoćniji i najomraženiji akter hrvatskog sporta i nogometa eksplicitno u veljači 2016. godine najavio da Zakon o sportu nema namjeru poštivati: „ne radi se o nikakvom prkosu ili inatu nego je pravničkim rječnikom neprovediv. Predlagač zakona je u svojoj brzini napravio potpuno promašenu temu,“ kazao je tada Mamić (HRT.hr, 2016). S jedne je strane takva osoba „dok su s druge strane navijači koji su izgubili svako pravo odlučivanja o svojim – inače, u većini slučajeva, neprivatiziranim klubovima“ (DW.com, 2017). U takvoj situaciji događaju se eskalacije navijača koji izražavaju svoje nezadovoljstvo i pritom pomno biraju mjesto i vrijeme kako bi ih zapazila što šira svjetska javnost.

U konačnici ću izdvojiti još jedan slučaj iz Dalmacije, u kojem su se pripadnici navijačke skupine Torcida odlučili izravno obratiti političkim elitama u rujnu 2016. godine, dakle nakon izgreda na prvenstvu u Francuskoj poslije kojeg su najavljujivane velike promjene u hrvatskom sportskom zakonodavstvu. Na prostorijama Kluba navijača u centru Splita izvjesili su transparent *'Provedba Zakona o sportu ili...'* S obzirom na to da su se novi parlamentarni izbori

trebali održati za nekoliko dana, istodobno su se transparenti pojavili i na ulazu u sjedišta dviju najvećih stranaka – HDZ-a i SDP-a. Ispred splitskog SDP-a našla se poruka *'populističkim sralima koja su četiri godine provela u neradu'*, dok je poruka HDZ-u glasila *'sramota hrvatskog nogometa, banda hadezeovska'*, uz popis dužnosnika stranke koji obnašaju funkcije i u Hrvatskom nogometnom savezu. Istog tjedna i udruga Naš Hajduk uputila je otvoreno pismo svim političkim strankama s upitnikom o stanju u hrvatskom nogometu. Upućena pitanja, zbog autentičnosti, prenosim u cijelosti:

- 1) *Jeste li upoznati s činjenicom da jedna udruga građana, Hrvatski nogometni savez, ne provodi Zakon o sportu, usvojen u Saboru golemom većinom? Kako namjeravate postupati po ovom pitanju?*
- 2) *Jeste li upoznati sa stanjem i problemima u hrvatskom nogometu (vodeći ljudi hrvatskog nogometa optuženi za najveći gospodarski kriminal otkako je hrvatske neovisnosti) kako smatrate da država treba postupiti? Jeste li upoznati s metastaziranjem problema i izvan okvira samog sporta - u gospodarsku, političku i pravosudnu sferu - i kako po vašem mišljenju to utječe na hrvatsko društvo?*
- 3) *Je li prihvatljivo da je cijeli jedan sport de facto okupiran od strane jednog čovjeka, i to optuženog za kriminal multimilijunskih razmjera, najveći u novijoj hrvatskoj povijesti? Jeste li svjesni, pored svih negativnih učinaka na društvo, da o 'mafiji u hrvatskom nogometu' već godinama izvještavaju svi relevantni svjetski mediji?*
- 4) *Mislite li da su tijela udruge – nogometnog saveza, koji sebe iz nekog razloga i dan danas naziva hrvatskim, voljna i sposobna riješiti sve nagomilane probleme, ako smatrate da isti uopće postoje?*
- 5) *Dokada mislite tolerirati izrazitu politizaciju nogometa u vidu obnašanja nogometnih funkcija od strane političkih dužnosnika što se izravno protivi zakonu?*
- 6) *Ukoliko smatrate potrebnim, što KONKRETNO kanite poduzeti po pitanju svega navedenog i u kojem vremenskom okviru? (Gol.hr, 2016)*

Navedena pitanja ukratko opisuju, kako situaciju u hrvatskom profesionalnom sportu, tako i povode svih dotadašnjih ali i izgreda od strane navijačkih skupina koji su uslijedili. Naime, do danas nije došlo do rješenja istaknutih problema.

U okviru istraživanja događajima koji potresaju hrvatski nogomet, nije moguće značajnije se ne osvrnuti na izjave ali i postupke Zdravka Mamića. Isti je, kao što je već spomenuto, nekoliko puta bivao uhićen, ali je svaki put za takav postupak imao opravdanje. Medijima, konkretno

prilikom gostovanja u emisiji „Nedjeljom u 2“ na Hrvatskoj Radioteleviziji, Mamić je kazao kako je on najiskontroliraniji Hrvat te da je uhićenje rezultat želje za dobivanjem političkih bodova. Isti često pronalazi opravdanje i za postupke predsjednika Saveza, Davora Šukera. Na česti izostanak reakcije prvog čovjeka hrvatskog nogometa nakon određenih ispada navijačkih skupina, Mamić Šukera opravdava statusom „predsjednika volontera“ koji je izabran isključivo kako bismo od njegova imena prikupili što je moguće više beneficija u svijetu. To znači da Šuker, zapravo, ne donosi važne odluke niti upravlja hrvatskim nogometom.

Prilikom sudjelovanja u spomenutoj emisiji „Nedjeljom u 2“ u prosincu 2014. godine, Zdravko Mamić pokušao je opravdati svoj utjecaj na navijačke nered. Međutim, konkretan razlog svojevrsnog rušilačkog nagona ljudi kada dolaze na stadion te zašto, ako je razlog socijalne prirode kao što ga se predstavlja, to ne čine na Markovom trgu, Mamić nije ponudio.

Sociolog Vrcan kazao je nešto i prije nego se razvio nogomet kakav danas poznajemo u Hrvatskoj, i prije nego su nastali svi problemi naznačeni u prethodnim poglavljima. A opet, čini se kako je već tada, 'davne' 1990. naslutio kakva budućnost predstoji najpopularnijem sportu u Hrvata. Na kraju svoje knjige *Sport i nasilje danas u nas* iz 1990. godine Vrcan je zaključio: „(...) nema sumnje da se sport danas postepeno, ali sigurno birokratizira. Kako mu raste opseg, sport sve više postaje područje aktivnosti u kojem dominiraju krupne organizacije vrlo formalizirane naravi. One u velikoj mjeri reguliraju cjelokupnu aktivnost u području sporta. Pritom se povećava broj ljudi koji žive od sporta, a ne samo za njega“ (Vrcan, 1990:111).

U daljnjem radu pokušat će se, na konkretnom primjeru, dokazati zašto je situacija takva.

6. Analiza događaja na Europskom nogometnom prvenstvu 2016.

U analizi konkretnog slučaja korišteni su dostupni hrvatski mediji, odnosno dva vodeća dnevna lista – *Jutarnji list* i *Večernji list*, zatim specijalizirani list za sport – *Sportske novosti* te digitalne verzije istih i službeni portali spomenutih izdanja, od 18. lipnja, dana nakon navijačkih izgređa na utakmici Hrvatske i Češke, sve do kraja lipnja 2016. godine. Nakon toga izvršena je i analiza povremenih značajnijih događaja u hrvatskom nogometu koji su uslijedili u narednim mjesecima, sve do završetka pisanja ovog rada, kako bi se utvrdilo koliko je slučaj koji je predmetom studije utjecao na iste.

U četvrtak, 16. lipnja 2016. godine, u listu *Sportske novosti* izašla je vijest o tome kako skupina navijača kluba Hajduk, popularna Torcida, planira prekinuti utakmicu hrvatske i češke reprezentacije u svom ratu sa Zdravkom Mamićem i HNS-om. U svemu će im, najavljujvalo se, pomoći i skupina Bad Blue Boys, navijači protivničkog kluba Dinamo, koji su također nezadovoljni politikom hrvatskog klupskog nogometa. Iz Uvijek vjerni kluba navijača hrvatske reprezentacije pristizala su negiranja spomenutog scenarija, a predsjednik Tomislav Mileis nije pristiglim prijetnjama klupskih navijača pridavao važnost. Smatralo se kako bilo kome iz Hrvatske prioritet mora biti reprezentacija te da na ovako velikom natjecanju ne bi trebalo djelovati nauštrb uspjeha iste.

Samo dva dana nakon toga, naslovnice hrvatskih dnevnih novina bile su posvećene događajima koji su se najavljujvali, ali ih nitko nije shvatio dovoljno ozbiljno.

Dan nakon utakmice odigrane 17. lipnja 2016. godine u Francuskoj, na stadionu u Saint-Etienneu, većina je hrvatskih medija u svome izvještavanju o događaju (a što će biti prezentirano u nastavku rada) još jednom dokazala kako je sport, odnosno nogomet, ispred svega. Naime, dan prije odigrane utakmice pala je hrvatska Vlada. Država je ostala bez vodstva, no kada je posrijedi nogomet koji nas predstavlja u svijetu, ono što nas muči kod kuće manje je bitno.

Sigurnosne su službe prije susreta naše reprezentacije s češkom momčadi zaprimile brojne dojave o mogućnosti izgređa navijača, a na društvenim mrežama neke su navijačke skupine čak objavile nacрте stadiona i planove svojih pripadnika. Prijetnje o prekidu utakmice ipak nisu bile samo zastrašivanje građana i vodstva nogometnog saveza. Hrvatska javnost još će neko vrijeme pamtili susret hrvatske i češke nogometne reprezentacije odigrane 17. lipnja 2016. godine kada

je u 86. minuti utakmice na teren ubačeno desetak baklji. Susret je nakratko prekinut, a bijesne navijače koji su započeli međusobnu tučnjavu nisu uspjeli smiriti niti hrvatski reprezentativci.

Slika 1. – Naslovnica Jutarnjeg lista dan uoči utakmice Hrvatska – Češka, izvor: Jutarnji list, 18. lipnja 2016.

Slika 2. – Naslovnica Večernjeg lista dan uoči utakmice Hrvatska – Češka; izvor: Večernji list, 18. lipnja 2016.

Na naslovnici *Sportskih novosti* (Slika 3.) incident na stadionu u Francuskoj na kojem je odigrana utakmica hrvatske i češke reprezentacije proglašen je svojevrsnim udarom na Hrvatsku, a već na prvoj stranici veliki je naslov kazao kako se na stadionu u Saint Etienneu dogodio „mučki udar na Hrvate“. Dokaz je to kako se jedna sportska ekipa poistovjećuje s cijelom jednom nacijom, a malena grupa koja je izazvala neprilike s najvećim neprijateljima njenih građana.

Slika 3. – Naslovnica Sportskih novosti dan uoči utakmice Hrvatska – Češka; izvor: Sportske novosti, 18. lipnja 2016.

Reakcije su sustizale sa svih strana. Među njima, najviše je pažnje privukla ona napisana na službenom Facebook profilu predsjednice Kolinde Grabar Kitarović:

„Bravo Vatreni! Bravo hrvatski navijači! A vama, neprijateljima Hrvatske, mrziteljima svoje reprezentacije i države (tzv. orjunašima) poručujem: odgovarat ćete i za ovo i za svastiku! Sram vas bilo!“ (Jutarnji list, 18. lipnja 2016., str. 73)

Sportske novosti također su prenijele reakciju predsjednice iako se politička lica ne nalaze često na prvim stranicama ovog lista. Ovaj puta reakcija predsjednice prenijeta je na trećoj stranici te publikacije.

Slika 4. – Izjava predsjednice prenijeta u svim dnevnim tiskovinama; izvor: Sportske novosti, 18. lipnja 2016.

Mlađe generacije u tom trenutku prvi su se puta suočile s jednim pojmom kojeg je tada iskoristila predsjednica. Riječ je o pojmu Orjunaša. Ukratko, Orjunašima se smatraju pripadnici Organizacije jugoslavenskih nacionalista iz davne 1921. godine (isti su 1929. zbog svoje ekstremnosti raspušteni od strane jugoslavenskih vlasti, a ponovnu aktivnost doživljavaju neposredno prije Drugog svjetskog rata pridruživši se redovima Draže Mihailovića). Ako detaljnije promotrimo prirodu spomenute skupine, postavlja se pitanje ima li predsjednica doista takvo mišljenje o bilo kojem građaninu države na čijem je čelu, ili nije bila upoznata s pojmom koji koristi.

“Orjuna je bila ekstremna nacionalistička i teroristička organizacija osnovana s ciljem zaštite unitarističke jugoslavenske države. Karakterizira je primjena drastičnih metoda terora protiv političkih protivnika. Orjunaši su usko surađivali s četnicima i jugoslavenskom vojskom te su provodili terorističke akcije protiv hrvatskih domoljuba i komunista. Orjunaši su

bili zagovornici koncepta autoritarne države suprotstavljene demokraciji i parlamentarizmu, te su imali dobro uvježbane i organizirane naoružane skupine za teror” (Dnevnik.hr, 2016).

Nogometne su izgrede komentirali i drugi hrvatski političari. Ivan Vrdoljak, iz tadašnje oporbene stranke, izjavio je kako smatra da je riječ o neradu, ili pogrešnom radu institucija u državi, počevši od obitelji pa do onih odgovornih upravo u segmentu sporta: *„Kada ljudi vrate povjerenje u institucije svoje zemlje, onda se nitko ne igra s institucijama nego ih se poštuje. Tako to funkcionira u civiliziranom svijetu“ (Jutarnji list, 18. lipnja 2016., str. 73).* Slično je reagirao Gordan Jandroković nakon iscrtavanja nacističkog obilježja na travnjaku stadiona Poljud kada je bio u oporbnoj stranci.

Bivša premijerka Jadranka Kosor izjavila je kako *„to jednostavno nije način borbe protiv bilo koga. Na taj način niti se jedna pobjeda ne može postići. Upravo takvim načinom samo pomažu onim protiv kojih se bore, i toga bi trebali postati svjesni“ (Jutarnji list, 18. lipnja 2016., str. 73).*

Iako gospođa Kosor možda nije najstručnija osoba kada je posrijedi analiza sporta, iznijela je u javnosti ono što većina građana, ali i njezinih kolega političara dobro zna. Naime, dijelu hrvatske javnosti, a vjerojatno i odgovornima u Nogometnom savezu jasno je kako huligani na stadionima izazivaju nered kako bi isprovocirali kaznu UEFA-e svojoj državi, njih sankcije HNS-u potiču na daljnje akcije. Međutim, iako te skupine navijača, ili huligana kako ih mediji radije nazivaju, smatraju kako će neredima onemogućiti reprezentaciji ili pojedinim klubovima nastupanje na većim natjecanjima te time dokazati da vodstvo nije dobro i da treba odstupiti - u konačnici učvršćuju pozicije vodstva koje se prikazuje nemoćno u borbi protiv nasilja.

Zapravo, kada je riječ o navijačkom nasilju, smatram bitnim spomenuti određene strategije sociologa Vrcana (1990) suočavanja s eskalacijom nasilja u sportu. Jedna od njih je apsolutno ignoriranje huliganstva, ne davanje na važnosti u masovnim medijima. No, je li to moguće u svijetu u kojem mediji ovise o spektaklima i sukobima svih vrsta? Stoga je sasvim suprotna strategija ona koja uključuje moralnu osudu svakog nasilnog čina na stadionima, odnosno općenito u sportu koji šteti samim sudionicima istog. Treće moguće rješenje je edukacija, odgoj i obrazovanje kao preventivne mjere, ili pak uspostavljanje efikasnije kontrole u vidu tehničko-organizacijskih mjera na stadionima. To je poznata mjera koja se već ogleda u uvođenju isključivo sjedećih mjesta, zabrane unošenja svakojakih predmeta u prostor stadiona, no i zabrana točenja alkoholnih pića u okolnim ugostiteljskim objektima. Potonjem su se protivile kompanije koje proizvode alkohol pa se, primjerice na Svjetskom prvenstvu u Brazilu 2014.

godine, na tu mjeru 'zažmirilo'. Svaka od mjera koristi se u određenim društvima, no tek kombinacija svih njih bi, u manjoj mjeri, mogla biti djelomičnim rješenjem postojećeg trenda nasilničkog ponašanja. Djelomičnog iz razloga što za eskalaciju nasilja u nas postoje dublji razlozi.

Strani mediji kao da su u te razloge i zbivanja u našem profesionalnom nogometu bili mnogo više upućeni za vrijeme prvenstva u Francuskoj, ili je našim medijima bio plan što dulje držati priču aktivnom obrađujući svaki segment problema zasebno – počevši od navijača pa nastavljajući do elitnijih uzroka problema. U svakom slučaju, naši su mediji kratko prenijeli kako je u španjolskom sportskom listu Marca objavljeno sljedeće:

„Hrvatski ultrasi na taj način prosvjeduju protiv Šukera i Mamića, vodećih ljudi Nogometnog saveza, koje optužuju za korupciju. Isti ljudi od ranije pozivaju na bojkot reprezentacije. To je bio i njihov prosvjed protiv popisa od 300 navijača kojima je zabranjen ulazak na stadione“ (Jutarnji list, 18. lipnja 2016., str. 73).

Za razliku od *Jutarnjeg lista* koji je prvi dan vijesti o sportu, izuzmemo li dramatičnu naslovnicu, objavio isključivo u sportskoj rubrici, *Večernji list* nogometu je posvetio prve stranice, ispred politike, ispred netom pale Vlade.

Dopredsjednik Hrvatskog nogometnog saveza i bivši predsjednik zagrebačkog kluba Dinamo, Zdravko Mamić, krivce je pronašao u, ni manje ni više političkim elitama s kojima, ako je vjerovati prikazima u medijima, inače održava dobre odnose:

„Najviše me rastužuje nemoć kojoj smo od šačice huligana izloženi već dvadeset i pet godina. Ako tjedan dana obični navijači znaju da će se ovo dogoditi, onda to govori o nesposobnosti države. Moje ogorčenje ide prema onima koji su vodili državu svih ovih godina. Država ne funkcionira, reprezentacija, Dinamo i Hajduk su kažnjeni petsto puta, već smo unaprijed kažnjeni s utakmicama bez gledatelja. Za sve su krive naše političke elite, kolaboriraju s huliganskim skupinama u svrhu jeftinih političkih poena, dobivanja glasova na parlamentarnim i predsjedničkim izborima,“ izjavio je za *Večernji list* (*Večernji list*, 18. lipnja 2016., str 5).

Istog je dana u *Sportskim novostima* objavljen i komentar novinara Davorina Olivarija koji za cijeli incident ne krivi takozvane „huligane u kravatama“ na koje se često pozivaju njegovi kolege novinari ili sociolozi kada je potrebno pronaći uzrok problemima u hrvatskom nogometu. Olivari je u cijelu priču umiješao politiku, odnosno nedjelotvornost institucija kojima ista upravlja. Naime, spomenula sam kako su prije samog incidenta i do same policije

pristigle prijetnje o prekidanju utakmice, stoga Olivari tvrdi „*ako policija nije znala što im je cilj, onda je totalno nesposobna i stoga Orepić (ministar unutarnjih poslova, op.a) odmah mora odstupiti, i prije raspuštanja Sabora. Nažalost, nije on jedini koji ne želi djelovati. Imao je kolegu Ostojića koji, eto, vidi vruga, nije mogao pronaći „svastičare“ s Poljuda“ (Sportske novosti, 18. lipnja 2016., str. 10).*

6.1. Tribine su postale ogledalo stanja društva

Glavni urednik lista *Sportske novosti*, Mario Zorko, prepoznao je kako u cijelom izgredništvu nije na djelu nogometno navijaštvo ili huliganizam kao takav s kojim se na velikim natjecanjima susreću Rusi ili Englezi. Na djelu je, u slučaju Hrvatske, nešto puno složenije: „*Ako su tribine uvijek bile indikator budućih zbivanja u društvu, u ozbiljnoj smo opasnosti,*“ kazao je (*Sportske novosti*, 19. lipnja 2016., str. 2). Nakon osvrta na Hrvatsku prošlost u kojoj su se pravi navijači, kao i pravi domoljubi u godinama rata morali sami boriti nakon što su institucije zakazale, Zorko je dodao:

„*To nisu pijani huligani, nego teroristi, fundamentalisti organizirani u ćelije iza kojih stoji ozbiljna logistička potpora, politička i medijska. Lako je prepoznati čiji su to miljenici, pogledajte samo tko će s političke scene izraziti razumijevanje za bunt i pozvati da se problemi moraju riješiti razgovorom, edukacijom, prevencijom...*“ (*Sportske novosti*, 19. lipnja 2016., str. 2).

Drugog dana nakon nereda u Francuskoj, politička elita odlučila je iskoristiti nogomet upravo u svrhe vlastite promocije, ali elita s kojom upravo Zdravko Mamić održava prijateljske veze. Stoga je, ponovo, predsjednica Grabar Kitarović najavila je kako inzistira na hitnoj sjednici Vlade kako bi se definirale strože mjere za izgređnike u sportu, odnosno, krenulo u izmjenu Zakona o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima. Iz oporbe je stigla kratka reakcija: „*Ne vidimo što će se time postići. Zakon postoji, druga je stvar što se očito ne provodi*“ (*Jutarnji list*, 19. lipnja 2016., str. 7).

S druge strane čelnik stranke Most, Božo Petrov, obratio se javnosti sljedećom porukom:

„*Vrijeme je za drugačiju Hrvatsku. Vrijeme je za Hrvatsku u kojoj će u svojem interesnom huliganstvu biti zaustavljen svaki pa i najviši državni dužnosnik, politički i društveni moćnik. Vrijeme je za Hrvatsku u kojoj građani neće biti pljačkani ni kroz institucije ni na ulicama. Pozivamo sve koji žele i sanjaju takvu Hrvatsku da se probude i da nam se pridruže u borbi koja će pravedno čistiti i uzroke i posljedice*“ (*Jutarnji list*, 19. lipnja 2016., str. 7)

U situaciji u kojoj se hrvatski nogomet našao, a koja svakako nije nepoznata jer je kroz desetak godina Nogometni savez krovnim nogometnim organizacijama uplatio velike količine novca nakon nesportskog ponašanja publike, došlo je do toga da se automatski navijače prepoznaje kao dežurne krivce. Komentar Dražena Čurića u *Večernjem listu* 19. lipnja protivi se takvom osuđivanju: „Nogometno vodstvo nikako nije nevino u cijeloj priči. Kao što nije nevina ni politika koja nije načelno rješavala problem huliganstva nego ga je često koristila za politikantske ciljeve.“ Ipak, smatra da nijedna utakmica nije pogodna za rješavanje problema navijača i nogometnog vodstva te u tom slučaju opravdava osude političara upućene huliganima, no „problem je što ta ista politika već desetljećima tolerira što neki drugi 'huligani' vode Hrvatski nogometni savez i maltretiraju javnost. U posljednjih nekoliko tjedana s pravom smo tražili odlazak Tomislava Karamarka zato što se nije držao nekih normalnih standarda koje želimo uspostaviti u hrvatskoj politici. Međutim, već godinama toleriramo da Zdravko Mamić vlada hrvatskim nogometom iako ima ozbiljnih problema sa zakonom. Prvi potpredsjednik Vlade je otišao, a Mamić je još uvijek nedodirljivi gazda hrvatskog nogometa“ (*Večernji list*, 19. lipnja 2016., str. 3).

Osim na političke elite, Mario Zorko, već spomenuti urednik *Sportskih novosti*, prozvao je i medije, odnosno vlasnike istih koji se u javnosti ograđuju od cijeloga „javnog linča“ ili pak odlučuju prenijeti mišljenje svakojakih društvenih analitičara koji će za probleme u hrvatskom nogometu okriviti svjetsku krizu, stanje društva, takozvane huligane u odijelima i tome slično.

Mediji su prenijeli i izjave građana ogorčenih nakon susreta hrvatske i češke reprezentacije. U *Sportskim novostima* objavljena je izjava navijača iz Zadra: „Uvažavam drukčiji stav, jasno mi je da su protiv Mamića i HNS-a, ali to ne znači da imaju pravo ograničavati slobodu i zabavu 25.000 ljudi. Svatko ima pravo na vlastito mišljenje, ima pravo na prosvjede, ali time ne smije ugrožavati druge ljude. Institucije su pokazale svu nemoć u ovoj situaciji. Da, institucije države. Pravosuđe prije svih“ (*Sportske novosti*, 19. lipnja 2016., str. 6).

Novinar Davorin Olivari sagledao je realnu situaciju društva kako je vide strani kolege novinari koji su mu prilazili nakon susreta hrvatske i češke nogometne reprezentacije:

„Zar netko zaista misli da bi se što promijenilo da, recimo, ode vrh HNS-a? Onaj sljedeći koji bi bio izabran opet bi došao na udar, onda bi priča bila – jest ovi su otišli, ali su opet izabrali svoje. I tako bi to išlo u nedogled. Valjda dok se ne bi izabrao netko tko najdalje baca baklje i najkonkretnije ugrožava živote vatrogasaca na travnjacima. (...) Ovi koji su stigli u St. Etienne su uvježbana nogometna teroristička banda koja je došla samo s jednom misijom, prekinuti

utakmicu. Uz svekoliku podršku interesnih skupina iz domovine“ (Sportske novosti, 19. lipnja 2016., str. 17).

Čak su i neki (bivši) nogometni dužnosnici u svojim izjavama neposredno nakon događaja na Europskom prvenstvu u cijelu situaciju uključivali politiku i političke izraze. Primjerice, bivši nogometaš i trener reprezentacije Igor Štimac kazao je kako je posrijedi, ni manje ni više, nešto što smatra da je u rangu atentata na predsjednicu države (Slika 5.)

Slika 5. – Izjava Igora Štimca nakon izgreda na Euru 2016.; izvor: Sportske novosti, lipanj 2016.

6.2. Pokušaj provedbe „tačerizma“ u Hrvatskoj

Marinko Jurasčić u *Večernjem listu* 20. lipnja usporedio je našu aktualnu predsjednicu s bivšom britanskom premijerkom uz koju se veže legenda o rješavanju problema huliganizma na stadionima. Odnosno, spomenuo je indicije predsjednice da ostavi dojam takozvane 'Željezne Lady'. „U svakom slučaju naša predsjednica nema ovlasti kojima bi „tačerizam“ provela u Hrvatskoj, a drugih političkih autoriteta zasad nemamo. Uostalom, kakav je njezin autoritet i principijelnost u toj priči o nultoj toleranciji nasilja, kad u svoju politiku ugrađuje i prijateljstvo sa Zdravkom Mamićem“ (Večernji list, 20. lipnja 2016., str 8).

Naime, s obzirom na to da financiranje predsjedničkih kampanja prema zakonu treba biti javno, dobro je poznato kako je, između ostalih, među financijerima kampanje predsjednice Grabar Kitarović bio dopredsjednik kluba Dinamo – Zdravko Mamić. Iako je donacija uplaćena od spomenutog kao fizičke osobe, pitanje je ukusa i poštovanja prema javnosti kada je posrijedi takav čin osobe koja uživa status i moć na temelju bogatstva i pozicije u vodstvu jednog kluba.

Nadalje, događaje u Francuskom Saint Etienneu hrvatski mediji prikazali su kao napad na državu i u prvih nekoliko dana bavili su se posljedicama, a zatim se ploča okrenula i istoj toj državi, političkim elitama zamjeralo se što se ne rješavaju uzroci problema u ionako ispolitiziranom hrvatskom nogometu.

Kako bi pobio teze svih onih koji za nogometne izgrede hrvatskih navijača, huligana ili kako ih god mediji vole nazivati, okrivljuju trenutno vodstvo reprezentacijskog i klupskog nogometa, novinar Robert Šola prisjetio se ranijih sramoćenja koje je reprezentativni nogomet proživio pred europskom i svjetskom publikom:

„Kada su hrvatski huligani u Livornu 2006. godine tijelima na tribini uprizarili kukasti križ, Zdravko Mamić nije bio ni blizu statusa važnog čovjeka Saveza, a Davor Šuker dane je provodio daleko od bilo kakve nogometne scene. Tko ih je tada i zašto organizirao da tako gnjusno sramote hrvatski nogomet i hrvatsku državu nikada nismo saznali. Vrhunski su isti ti huligani organizirani bili i u studenome 2014. godine kada su u Milanu divljali za vrijeme utakmice Italija – Hrvatska. Ni to nije napravio nekakav bolesni huligan koji patološki mrzi Mamića i Šukera. Izvanredna sjednica Vlade s nogometnim huliganima kao jedinom temom konačno je priznanje da su huligani doista problem države, a ne nogometa“ (Sportske novosti, 19. lipnja 2016., str. 6).

Međutim, svjedoci smo kako se više od jedne godine, koliko je prošlo od izgrede u Francuskoj do trenutka pisanja ovoga rada, nije provela nijedna konkretna akcija države, Vlade niti predsjednice koja bi ozbiljno i sustavno riješila problem nogometnog huliganizma u Hrvatskoj.

Iako su citirane *Sportske novosti* dnevni list koji se više posvetio sportskoj strani susreta u Francuskoj, analizi igre i navijačkog ponašanja te su političari rijetko tema novinarskih tekstova, ovoga puta cijele su stranice bile posvećene izjavama lica s političke scene koja su bila voljna svoje mišljenje i stav podijeliti s ostatkom hrvatske sportske publike. Predsjednica Republike žurno je predložila održavanje sjednice netom pale Vlade, a *Sportske novosti* prenijele su dnevni red iste:

„1. Izvješće Sigurnosno-obavještajne agencije i Ministarstva unutarnjih poslova o sigurnosnim saznanjima i poduzetim radnjama prije, za vrijeme i poslije utakmice između Republike Hrvatske i Češke Republike. 2. Izvješće Ministarstva pravosuđa i Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta o primjeni Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, primjeni istoga u području suzbijanja nereda na sportskim natjecanjima i poduzetim radnjama,

te dosada izrečenim sankcijama i 3. Izmjene i dopune Zakona o sprečavanju nereda na športskim natjecanjima.“ (Sportske novosti, 19. lipnja 2016).

Potpredsjednik Vlade, Božo Petrov, izjavio je kako smatra da se „u Hrvatskoj u svakom segmentu društva vode dvije borbe – borba bahatih koji su sve institucije podredili svojim sebičnim interesima i borba razočaranih i očajnih koji su spremni na sve, pa i sramoćenje vlastite države da bi proveli svoje osvetničke ciljeve“ (Sportske novosti, 19. lipnja 2016).

6.3. Potraga za krivcima – tko ili što potiče navijačko nasilje?

Na prvim stranicama *Jutarnjeg lista* 20. lipnja objavljen je profil huligana odgovornih za nered u Francuskoj: „Većina ih je zaposlena i neoženjena. Veći dio njih živi kod roditelja. Svi su u policijskim kartotekama zabilježeni kao sudionici u više incidenata na nogometnim utakmicama. Dio ih je pod mjerama zaštite. I svi imaju jedan cilj – rušenje vodstva HNS-a“ (*Jutarnji list*, 20. lipnja 2016., str 6).

Javnost je ubrzo u svim medijima upoznata i s konkretnim brojkama, a to je činjenica da takozvani registar opasnih navijača sadrži 326 rizičnih navijača, od čega ih je 183 pod pravomoćnom zabranom dolaska na stadione i 145 potencijalno opasnih navijača.

S obzirom na to da je za izgrede s Europskog prvenstva okrivljena navijačka skupina Torcida, ista se oglasila priopćenjem u kojemu takvo što negira, osuđuje upotrebu pirotehnike, međutim naglašeno je kako će se i dalje boriti za prava nogometa u Hrvatskoj:

„Očito je da su neki navijači izgubili vjeru da se legalnim načinima borbe može bilo što promijeniti. Kad se samo pogleda koje oblike borbe je Torcida u prošlosti iskoristila počevši od raznih tužbi i prijava, preko prosvjeda na Rivi pa do izmjena samog Zakona o sportu, nije čudo da su neki navijači izabrali drugačije oblike borbe... Strukturne promjene u Hrvatskom nogometnom savezu i odlazak čelnih ljudi jedino su moguće rješenje koje hrvatskom nogometu može pružiti šansu za miran suživot navijača i HNS-a. Sve ostalo vodi prema daljnjem kaosu“ (Sportske novosti, 20. lipnja 2016., str. 14).

Istodobno, klub navijača Torcida reagirao je i na optužbe HNS-a za odgovornost zbog nereda u Francuskoj: „Svojim neutemeljenim konstrukcijama samo su podigli razinu netrpeljivosti koja vlada između nas i saveza. Ipak, lažnim optužbama koje temelje na nepoznatim indicijama neće nas zaustaviti u borbi za pravedne i poštene odnose u hrvatskom nogometu,“ također je stajalo u priopćenju (*Jutarnji list*, 20. lipnja 2016., str. 7).

U svijetu nogometa afera i korupcije ne manjka ni u drugim državama, a osobito u samom vrhu nogometnog saveza. Bilo da je riječ o svjetskom (FIFA) ili europskom (UEFA) krovnom nogometnom savezu, nerijetko se dogovori ostvaruju u „sivoj zoni“. Za vrijeme Europskog prvenstva u Francuskoj svjetski, pa stoga i hrvatski mediji posvetili su se i donedavnom predsjedniku europske krovne nogometne organizacije, Francuzu Michelu Platiniju. Isti je za francuski nogomet ostao upamćen kao velika legenda, doprinos koji u nogometnim knjigama nikada neće biti zaboravljen. Jednako kao što mi u Hrvatskoj imamo Davora Šukera. Međutim, kao i u slučaju našeg predsjednika Hrvatskog nogometnog saveza, Platinijev doprinos nogometu, a posebno francuskom nogometu, često pada u drugi plan kad se javnost osvrne na njegovu povijest kriminalnih radnji. Ipak, Francuska nogometna reprezentacija nikada zbog takvog ponašanja svog vodećeg čovjeka u nogometu nije imala problem s huliganskim ispadima navijačkih skupina na velikim natjecanjima. Francuska reprezentacija ne igra pred praznim tribinama zbog kazni izrečenih uslijed navijačkih nereda. Stoga je potrebno zapitati se jesu li oni na najvišim pozicijama nacionalnog i klupskog nogometa u Hrvatskoj doista opravdana meta kritike kada su posrijedi događaji poput onoga u Francuskoj u lipnju 2016. godine.

U susretu održanom 21. lipnja, hrvatska reprezentacija pobijedila je španjolsku momčad te je sljedećeg dana hrvatske medije preplavio val uzbuđenja i nogomet je, ponovo, učvrstio svoju poziciju glavne teme u Hrvatskoj koja je u tom trenutku bila bez priznate vlasti (a pod vodstvom tehničke Vlade).

Dok se *Jutarnji list* toga dana okrenuo nogometu isključivo kao igri te odličnom uspjehu momčadi, *Večernji list* i dalje nije posustajao u spajanju politike i nogometa. Milan Jajčinović u svom je komentaru iznio sljedeće: „*Da nam je vlast bolja, sigurno bi nam i navijači bili uljudeni i pristojni, a ne besramni i brutalni primitivci. Oni su samo egzemplari naših budalaština, našeg ekonomskog i političkog kaosa. Nogomet i politika su samo dno toga meteža*“ (*Večernji list*, 22. lipnja 2016., str. 28).

Ostatak javnosti razljutio je i, pomalo licemjerman, potez Davora Šukera i Zdravka Mamića koji su se, slučajno ili namjerno, netom prije utakmice hrvatske reprezentacije slikali zaogrnuti šalom nogometnog kluba Hajduk. Kluba čiji su navijači najglasniji u upozoravanju na nepravilnosti u Hrvatskom nogometnom savezu i traže smjene čelnih ljudi, između ostalih spomenute dvojice.

U *Jutarnjem listu* Jurica Pavičić u svom je članku cijelu situaciju sagledao ovako: „*Sve što se događalo nakon Saint Etiennea zapravo nije ništa drugo nego bombastična i (nažalost) uspjela*

PR operacija u kojoj se zaglušujućom bukom nastoji zatamiti ključna pitanja. U toj se operaciji kreira lažno opsadno stanje i provod opća politička mobilizacija, sve zato da bi se umjesto o A govorilo o B“ (Jutarnji list, 24.lipnja 2016., str. 33).

Nakon izgređa u Francuskoj javnost je iščekivala kaznu krovne nogometne organizacije. Iskreni navijači, ljubitelji nogometa strahovali su od izbacivanja reprezentacije s natjecanja. U konačnici je kazna bila isključivo novčane prirode (sto tisuća eura). Zanimljiva okolnost koja je mogla, a i nije trebala utjecati na konačnu odluku povjerenstva jest žurna reakcija hrvatske Vlade: „ne treba smetnuti s uma da društvo iz Kuće europskog nogometa prati sve što se događa. Iako UEFA ne bi trebala imati veze s politikom, naravno da se ona ni u ovom slučaju ne može eliminirati iz priče“ (Sportske novosti, 21. lipnja 2016., str. 11). Vrh europskog nogometa bio je dobro upućen u održavanje sjednice hrvatske Vlade povodom nereda u Saint Etienneu te na sva upozorenja o mogućim izgređima koja su hrvatske vlasti uputile francuskim organizatorima. Mediji su u ovom slučaju pronašli opravdanje za miješanje politike i sporta jer je u konačnici ispalo kako je upravo na taj način spriječen gori scenarij. Također, tadašnja je Vlada istaknuta kao jedina koja je žurno reagirala nakon nereda navijača na nekoj od utakmica jer nakon izgređa u Milanu 2014. godine ili nakon incidenta s ucrtanom svastikom na stadionu Poljud 2015. godine, reakcije tadašnjih političkih službenika bile su rezervirane. Nije bilo izvanrednih sjednica niti traženja izmjene zakona kao što je ovoga puta inicirala sama predsjednica Grabar Kitarović.

Nakon izrečene kazne krovne nogometne organizacije, ali i doživljenog neuspjeha (naime, nogometna reprezentacija nije se uspjela plasirati u četvrtinu finala natjecanja nakon, u posljednjim minutama, izgubljene utakmice protiv reprezentacije Portugala), hrvatski tiskani mediji zaključili kako više nema smisla navijačkim izgređima davati pažnju, a u *Sportskim novostima* posljednji su se put (barem u konkretnom slučaju u lipnju 2016.) osvrnuli na nered u Francuskoj.

„Te huligane ne svrstavamo u navijače, radi se o huliganskoj bagri koja zapravo više ne zaslužuje ni retka. Navodni borci za pravdu i ideale, a zapravo ne još posve istražena ljudska vrsta koja se palicama mlati po autoputovima, pljačka benzinske pumpe, baca baklje po terenima, ali i po drugim ljudima, topovskim udarima gađa vatrogasce koji rade svoj posao, izvikuje rasističke, homofobne i fašističke parole, ne mogu se svrstati u one koji navijaju za svoju reprezentaciju. Ili svoj klub, kako hoćete (...) Nažalost, uvijek se nađe netko od političke elite tko će ih opravdati ili im čak neizravno dati puni zamah,“ bio je zaključni komentar Davorina Olivarija (Sportske novosti, 27. lipnja 2016., str. 13).

Iz ovog i sličnih komentara hrvatskih sportskih novinara ili društvenih analitičara, vidljive su dvije stvari. Prvo, sportski novinari smatraju kako se sport i politika u hrvatskim okvirima uvelike isprepliću te ni ne pokušavaju razdvojiti te dvije, naizgled suprotne, društvene grane. Međutim, nikada stav nije izrečen do kraja, ostavlja se mjesta publici, čitateljima da sami razaznaju o kome je točno riječ. Drugo, sportski novinari smatraju kako Hrvatski nogometni savez nije institucija u kojoj treba tražiti krivca za učestale, gotovo kontinuirane ispade jedne manjine hrvatskih navijača. U većini tekstova dolaze do zaključaka kako bi situacija bila jednaka i kada bi se vodstvo ove nogometne organizacije u potpunosti izmijenilo jer tko god preuzme vodeću funkciju neće biti po volji određenim interesnim skupinama:

„Huliganski neredi nisu slika hrvatske države, jer našu državu u velikoj većini čine normalni ljudi, sretniji ili nesretniji, siromašniji ili bogatiji, ovakvi ili onakvi. To je slika hrvatske politike, ove i bivših vlasti kojima su huligani uvijek služili u neke svrhe, za ostvarivanje nekih ciljeva“ (Sportske novosti, 27. lipnja 2016., str 13).

S druge strane, za *Večernji list* profesor s Fakulteta političkih znanosti i stručnjak u odnosima s javnošću, Božo Skoko iznio je ipak optimistično viđenje uloge sporta u našem društvu: *„Europsko prvenstvo nam služi kao svojevrsna terapija optimizma, domoljublja i zajedništva jer još jedino sport može pružiti malo nade u podijeljenom i pesimističnom društvu“* (*Večernji list*, 24. lipnja 2016., str. 11).

Slika 6. – Ilustracija kojom se prikazuje značaj nogometa u Hrvatskoj; izvor: Večernji list, 24. lipnja 2016.

U konačnici, krajem lipnja te ujedno krajem nastupa reprezentacije na Europskom prvenstvu nakon poraza od portugalske momčadi, uslijedilo je traženje krivca za neuspjeh. Najviše je odjeka u javnosti ostavila izjava izbornika Ante Čačića koji je ponovo spojio politiku i sport te kazao kako je zakazala država, Ministarstvo unutarnjih poslova koje nije obuzdalo takozvane huligane zbog kojih su igrači gubili koncentraciju na terenu i strepili na svakoj utakmici, ali i mediji koji su cijelu situaciju iskoristili za svoje senzacionalističke priče.

6.4. Populistička politika i nogomet

Za potrebe provođenja sustavne studije slučaja praćene su objave u spomenutim medijima i nakon Europskog prvenstva u Francuskoj u lipnju. Skandala i navijačkih izgređa u hrvatskom (osobito klupskom) nogometu nije nedostajalo ni u narednih dvanaest mjeseci. Veći skandal koji je punio naslovnice i prve stranice dnevnih novina zbio se u ožujku 2017. godine, točnije na susretu klubova Hajduk i Rijeka. Naime, usred utakmice, na teren je sa šipkom u ruci ušetao 22-godišnji pripadnik navijačke skupine Torcida te krenuo prema glavnom sucu na susretu. Upad navijača na teren u mnogim bi zemljama bio promatran isključivo kao nedopustiv, huliganski čin, međutim, hrvatski mediji, a osobito nogometne udruge koje vode svoj rat protiv Hrvatskog nogometnog saveza, isto su prezentirale kao svojevrsnu poruku. Poruku da stvari u hrvatskom (klupskom) nogometu nekome nisu po volji.

Godinu su obilježili i napadi na Zdravka Mamića, ne samo fizičke prirode prilikom privatnog posjeta mjestu Bol na Braču već i pravne prirode u slučaju malverzacija klupskim novcem prilikom prodaje Dinamovih igrača stranim, europskim klubovima. U lipnju 2017. Mamić je u velikom intervjuu za list *Sportske novosti* iznio svoje nezadovoljstvo stanjem u hrvatskom sportu, a ne samo nogometu:

„to što hrvatska država radi sportu ne mogu raditi najveći neprijatelji hrvatske države. Hrvatska država izravno radi protiv sporta! Ne svojom pasivnošću nego baš izravno. Izdvajanje sporta iz Ministarstva obrazovanja, znanosti i sporta je – rujanje sa sportom! Svjedoci smo da oni rade za potrebe trenutnih političkih opcija ili pojedinačnih interesa. A ne zato da bi stvorili zakonodavni okvir za funkcioniranje sporta“ (*Sportske novosti*, 7. lipnja 2017., str. 14).

Nakon toga, Joško Jeličić, bivši nogometaš, a trenutno stručni sportski komentator, 18. lipnja u emisiji Aleksandra Stankovića „Nedjeljom u 2“ zaključio je kako država nije razradila zakonodavstvo vezano uz sport. Prilikom osvrta na nerijetko razuzdano ponašanje Zdravka Mamića, odnosno toleriranje istog, Jeličić je kazao kako je zakon o sportskoj inspekciji vrlo,

slobodnim rječnikom rečeno, šuplji i nedorađen stoga ne treba biti posebno vješt u izbjegavanju istog.

Također, kako Jeličić tako i drugi kritičari hrvatskog nogometa, ne kriju zamjerke Davoru Šukeru, vodećem čovjeku Hrvatskog nogometnog saveza, što ga u posljednje vrijeme sve manje zanima Savez iako je istome potrebna velika pomoć i velike promjene. Svojim ponašanjem pokazuje da mu nije stalo do unaprjeđivanja hrvatskog nogometa nego isključivo do vlastitog imidža izvan Republike Hrvatske. Primjetno je kako ga temelj hrvatskog nogometa – a to je hrvatska nogometna liga, sportska infrastruktura, akademije i slično - gotovo u potpunosti ne interesiraju, a to kasnije postaje još jednim izgovorom za navijačke nasilnike.

U konačnici, bitno je izdvojiti i same izjave iz intervjua provedenog u lipnju 2017. godine s predsjednicom Grabar Kitarović. Za *Sportske novosti* predsjednica je otvoreno progovorila o povezanosti hrvatske politike i sporta, ne skrivajući njegov populistički doprinos. Na pitanje smatra li da političari koriste sportske uspjehe u vlastite svrhe predsjednica je kazala:

„Nažalost, to je u velikoj mjeri točno. Populistički pristup politici uključuje i preuzimanje uspjeha naših sportaša. Ipak, smatram da službeni predstavnici Republike Hrvatske, među kojima je i institucija Predsjednice, trebaju prilikom iznimnog sportskog ostvarenja javno iskazati da se to poštuje i prepoznaje kao značajan doprinos hrvatskom društvu. Ali pritom treba ostati iza sportaša, a ne isticati se u prvom planu“ (*Sportske novosti*, 3. lipnja 2017., str. 15).

Grabar Kitarović na kraju je dodala kako nogomet treba biti namijenjen prvenstveno navijačima svakog kluba i svake regije, a ne interesima pojedinaca, posebno političara.

7. Zaključak

„Jednom je netko rekao kako je pisana riječ najmoćnije oružje koje je čovjeku poznato, i bio je u pravu. U kojem god obliku dolazila, bilo pisanom, govornom ili čak televizijskom, ima moć stvaranja mišljenja, mijenjanja percepcije, davanja publiciteta ili uništavanja pojedinaca. Imati takvu moć na raspolaganju je velika odgovornost“ (Brimson, 2006:147). Sport, a osobitno nogomet nije lišen takve moći medija. Tu je i huliganizam koji pruža sve što bi dobra priča trebala imati – dramu, napetost, strah i negativce. Citirani engleski autor i sam s huliganskom prošlošću, Dougie Brimson, u svojoj knjizi *Tajne nogometnog huliganizma – kako se mijenjala slika nogometnog nasilja* o ovom pitanju zaključuje: „kad imate nešto poput nogometnog nasilja koje svako malo eksplodira na sceni i prodaje novine u velikim količinama, zašto biste, zaboga, poželjeli to zaustaviti?“ (Brimson, 2006:148).

S druge strane, sociolog upućen u društvenu klimu s ovih prostora, Srđan Vrcan, smatra kako se na suvremenom jugoslavenskom društvenom prostoru „u potpunosti potvrđuje već davna tvrdnja Helmutha Plessnera da sport ne može biti ni mnogo bolji ni mnogo gori od društva u kojem opstoji“ (Vrcan, 1990:47).

„Time se samo naglašava da se sport doista može, pa i mora, promatrati kao totalna društvena pojava koja je u stanju povezati međusobno izrazito heterogene dimenzije i elemente, te ujediniti ono što običan život razdvaja,“ naglasio je Vrcan (1990:51) u osvrtu na ovisnost klubova o medijima, a medija o navijačkim grupama te njihovoj povremenoj osudi ili pak podršci što u konačnici donosi zaradu. Kapitalistička smo zemlja ali i dalje vrijedi socijalizam u kojem je poznato pravilo da je profit uvijek privatna stvar, a pokrivanje troškova ide iz džepova građana. Zato, smatraju mnogi, u hrvatski nogomet treba uvesti demokraciju, a ukinuti monarhiju te se voditi prema pravilu jedan čovjek – jedan glas.

Temeljna pretpostavka od koje se polazilo u interpretaciji korpusa tekstova jest da mediji proizvode pseudodogađaje i pretjeruju u izvještajima o navijačkom nasilju uključujući u sve politiku u potrazi za uzrokom navijačkih ispada kako bi produljili vijek svojih vijesti i, povezano s time, osigurali senzaciju i pozornost publike.

Kroz istraživanje je analizom tekstova i izjava svih uključenih aktera primijećeno kako i nogometnim i političkim institucijama, a zatim i medijima, odgovaraju navijački neredi, jer profitiraju od te polarizacije u kojoj se i dalje predstavljaju kao zadnji borci protiv netolerancije

i nasilja. Također, mnogi kao jedini mogući izlaz vide u reakciji političkih vlasti te primoravanju Hrvatskog nogometnog saveza i klupskih dužnosnika na poštivanje zakona (i to ne samo Zakona o sportu) te konačnu demokratizaciju Saveza i hrvatskog nogometa uopće.

Ako se na globalnom nivou provodi pokret protiv modernog nogometa, odnosno pretjeranog kapitalizma i kriminalnih aktivnosti u tome sportu, na našim prostorima nastaje društveni pokret protiv nogometnog establishmenta. Glavna hipoteza rada, da hrvatski mediji prezentiraju nogomet vođen interesima političkog i nogometnog establishmenta što se zatim negativno odražava na navijačku kulturu, kroz provedenu studiju slučaja i osvrt na događaje koji su uslijedili jest potvrđena.

Naime, isprva su mediji u izvještavanjima nakon izgređa na Europskom prvenstvu oštro osudili takve postupke navijačke grupe, međutim postepenom analizom pokušavali su pronaći razloge tome. Kao konstantan uzrok koji su spomenule sve tri dnevne tiskovine, a koji se kontinuirano pojavljuje jest uplitanje politike u sport. Pod time se misli na populističko iskorištavanje nogometa i navijačkih ispada kako bi se pažnja medija i javnosti okrenula od važnijih problema u državnom vodstvu. Također, ne treba zanemariti da su okolnosti bile pogodne za političare jer su predstojali novi izbori u rujnu, a sport je oduvijek poznato sredstvo prikupljanja političkih bodova u javnosti.

Na početku rada istaknuta su tri istraživačka pitanja na koja sam pokušala pronaći odgovor prilikom provođenja analize medijskih objava.

Na prvo, jesu li mediji u izvještavanju na pravilan način prikazali navijačke skupine i objasnili širi kontekst koji je utjecao na huligansko ponašanje, nije moguće dati jednostavan odgovor. Mediji jesu pokušali iznijeti pozadinu priče koja se već godinama spominje u kontekstu hrvatskog nogometa, a izaziva navijačke izgrede na domaćim i inozemnim utakmicama. Ono što je sigurno, mediji su na ispravan način odvojili manjinu koja je u Francuskoj proglašena odgovornom za nastali incident od ostatka navijačke publike. Postupci te manjine osuđeni su i proglašeni huliganskim ponašanjem. Međutim, kako je vrijeme odmicalo, pokušali su se razaznati stvarni razlozi postupaka i te manjine koja je „osramotila Hrvatsku“. To ne znači da su se postupci iste opravdavali u javnosti već je uzrok izazivanja nereda, a zatim i kazne nogometnom savezu i prikazivanju manjkavosti u radu državnih institucija, tražen u interesima različitih društvenih grupa. Nije eksplicitno navedeno koje su to, taj je zaključak ostavljen nedorečen jer teorije su brojne.

Drugo pitanje odnosilo se na prezentaciju uloge i utjecaja političkih dužnosnika u pokušajima rješavanja problema nastalih u hrvatskom sportu, odnosno nogometu. Tadašnje političko vodstvo proglašeno je jednim od rijetkih u hrvatskoj povijesti, a možda i jedinim, koje je pokrenulo mjere rješavanja bezakonja u hrvatskom nogometu. Zahtjev predsjednice države za izvanrednom sjednicom Vlade te hitnom promjenom Zakona o sportu prihvaćen je s odobravanjem. Međutim, u konačnici je ispalo kako je sve to bila preuranjena reakcija i dobra priča za smirivanje strasti. Naime, niti dvanaest mjeseci nakon događaja u Francuskoj te najavljivanih promjena u hrvatskom sportu, na tom planu nije učinjeno ništa značajno.

To je izravno povezano s trećim istraživačkim pitanjem o tome kako je (ako je) čitava situacija utjecala na budućnost i promjene u hrvatskom sportu. Dakle, pokušale su se stvari u hrvatskom nogometu pokrenuti, no čini se kako je u konačnici izostala volja i interes kako političara, tako i nogometnih dužnosnika.

U svakoj društvenoj grani postoje zakoni. Zakoni kojih je potrebno pridržavati se kako ne bi uslijedile sankcije. Međutim, čini se kako u slučaju sporta, a posebno nogometa, vrijede druga pravila. Zakoni postoje, ali se ne provode, ili se provode djelomično jer oni koji ih u najvećoj mjeri krše ostaju nekažnjeni. Kroz izvještaje medija vidljivo je kako se pokušava opravdati trenutno vodstvo hrvatskog nogometa naglašavanjem kako se situacija ne bi mijenjala niti da na čelo Saveza ili određenih klubova dospiju drugi ljudi. Međutim, evidentno je kako trenutno vodstvo niti što poduzima kako bi pokrenulo promjene u hrvatskom nogometu, niti svojim ponašanjem daje primjer poštenja u nogometu. Možda novi ljudi na vodećim pozicijama ne bi doveli hrvatski nogomet u rang s drugim europskim državama, ali je moguće da bi pokazali veći interes i poticaj za promjene koje moraju krenuti od poštivanja zakona (a ne samo konstantnog donošenja i izmjena istih).

Na političarima, s druge strane, jest u slučaju sporta jedino da postave zakonski okvir koji je cjelovit i valjan, a nakon toga politici više u sportu nema mjesta. U Hrvatskoj za takvo što ne postoji interes, ili je interes upravo suprotan. Primjer je i institucija Predsjednice koja, zapravo, nema ovlasti kojima bi provela velike promjene u hrvatskom nogometu, a drugi politički autoriteti zasad ne postoje. Također, upitan je i autoritet predsjednice kada u svoju politiku ugrađuje i prijateljstvo sa Zdravkom Mamićem.

U konačnici dolazim do zaključka kako je sve što se događalo nakon izgređa u Francuskoj u lipnju 2016. godine na utakmici hrvatske i češke nogometne reprezentacije rezultat odličnih odnosa s javnošću hrvatske političke elite, svojevrsnog spina kojim su se zatomila tada neka

druga, za državu ključna pitanja. Nastala je opća politička mobilizacija kako bi se umjesto o jednome govorilo o drugome, u ovom slučaju nogometu koji je najefikasniji način postizanja pažnje javnosti. Mediji su takvo što također dočekali s odobravanjem jer sport je oduvijek bio tema koja podiže nakladu i povećava interes publike.

Pitanje koje će još neko vrijeme ostati otvoreno u slučaju hrvatskog nogometa jest ljuti li zagađivanje nogometa politikom iskrene hrvatske navijače koji zatim samoinicijativno stadione pretvaraju u mjesta borbe, ne više za vlastita egzistencijalna prava već za prava i očuvanje sporta, ili se ponašanje istih isključivo potiče zbog interesa određenih društvenih skupina.

8. Literatura i izvori

Literatura

Bartoluci, S. (2013) *Uloga vrhunskog sporta u oblikovanju nacionalnog identiteta u Republici Hrvatskoj: usporedba devedesetih i dvijetisućitih* (Doktorska disertacija, Filozofski fakultet), Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Bellamy, A.J. (2003) *The Formation of Croatian National Identity*, Manchester i New York: Manchester University Press

Brimson, D. (2006) *Tajne nogometnog huliganizma: kako se mijenjala slika nogometnog nasilja*, Zagreb: Celeber

Caillois, R. (1965) *Igre i ljudi*, Zagreb: Nolit

Foer, F. (2006) *Kako nogomet objašnjava svijet: neobična teorija globalizacije*, Zagreb: Celeber

Hill, D. (2013) *Namještaljka: nogomet i organizirani kriminal*, Zagreb: EPH Media

Lalić, D. (2011) *Torcida: pogled iznutra*, Zagreb: Profil multimedija

Prnjak, H. (1997) *Bad Blue Boys – prvih deset godina*, Zagreb: Marjan express

Tkalac Verčić A. i sur. (2010) *Priručnik za metodologiju istraživačkog rada: kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje*, Zagreb: M.E.P.

Večernji list (2014) *Domovinski rat počeo je na Maksimiru : Dinamo - Crvena zvezda, 13. 5. 1990. / [urednik Zdravko Milinović]*, Zagreb : Večernji list

Vrcan, S. (2003) *Nogomet - politika - nasilje : ogledi iz sociologije nogometa*, Zagreb: Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo

Vrcan, S. (1990) *Sport i nasilje danas u nas i druge studije iz sociologije sporta*, Zagreb: Naprijed

Zakon o sportu, *Narodne novine*, 71/06

Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, *Narodne novine*, 117/03

Židak, T. (2011) *Proljeće u Europi*, Zagreb: Europapress holding

Znanstveni članci

Perasović, B. *Navijačko pleme : do nacije i natrag*, Erasmus: časopis za kulturu demokracije, 1995, 11; str. 61-67

Vrcan, S. *Nasilje u nogometu danas : teorijski središnja prijeporna pitanja*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 1993, 1; str. 341-359

Margetić, M. i Borovec, K. *Zakon o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima: preventivne i represivne mjere sudova i policije*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 2015, 2 ; str. 589-634 (<http://hrcak.srce.hr/157995>)

Perasović, B. i Mustapić, M. *Football supporters in the context of Croatian sociology : research perspectives 20 years after*, Kinesiology, 2013; str. 262-275 (<http://hrcak.srce.hr/112794>)

Lalić, D. *Je li hrvatski nogomet mrtav i može li se oživjeti?*, Političke analize, 2010; str. 29-33 (<http://hrcak.srce.hr/102759>)

Lalić, D. i Biti, O. *Četverokut sporta, nasilja, politike i društva : znanstveni uvid u Europi i u Hrvatskoj*, Politička misao, 2008; str. 247-272 (<http://hrcak.srce.hr/37890>)

Obradović, Đ. *Nasilnici stvaraju medijski događaj : etičnost pisanja o nasilju na nogometnim utakmicama*, Medianali, 2007; str. 45-71 (<http://hrcak.srce.hr/file/64867>)

Lalić, D. *Nogometni navijači kao ekstremni desničari u Hrvatskoj od 2012. do 2014.* (http://bib.irb.hr/datoteka/787543.Dem._potencijali.pdf#page=145, pristupljeno 4. srpnja 2017.)

Internetski izvori

Dailymotion.com - Nedjeljom u 2 – 7. prosinca 2014. (video)
<http://www.dailymotion.com/video/x2c121m> (pristupljeno 4. srpnja 2017.)

Dnevnik.hr: Tko su Orjunaši (2016) <http://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/tko-su-orjunasi---440738.html> (pristupljeno 20. lipnja 2017.)

DW.com: Hrvatska nogometna riba smrdi od glave (2016) <http://www.dw.com/hr/hrvatska-nogometna-riba-smrdi-od-glave/a-38019830> (pristupljeno 4. srpnja 2017.)

HRT.hr: Zdravko Mamić: Zakon o sportu za HNS je neprovediv (2016)
<http://sport.hrt.hr/321882/zdravko-mamic-zakon-o-sportu-za-hns-je-neprovediv> (pristupljeno 20. kolovoza 2017.)

Index.hr: Čičak brani Mamića: "Mediji i političari pokušavaju kriminalizirati nogometni vrh"(2017) <http://www.index.hr/sport/clanak/cicak-brani-mamica-mediji-i-politicari-pokusavaju-kriminalizirati-nogometni-vrh/975955.aspx> (pristupljeno 20. lipnja 2017.)

Tportal.hr: Brutalne poruke Torcide HDZ-u i SDP-u (2016)
<https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/brutalne-poruke-torcide-hdz-u-i-sdp-u-20160902> (pristupljeno 4. srpnja 2017.)

Wikipedia.hr – Orjuna <https://hr.wikipedia.org/wiki/ORJUNA> (pristupljeno 26. kolovoza 2017.)

9. Sažetak i ključne riječi

Sažetak

Cilj ovog diplomskog rada jest istražiti utjecaj medija na stvaranje slike o povezanosti hrvatskog nogometa i politike na primjeru izvještavanja triju dnevnih novina u lipnju 2016. godine. U Francuskoj se održavalo Europsko nogometno prvenstvo, a na utakmici hrvatske i češke reprezentacije manja skupina hrvatskih navijača nedopuštenim je sredstvima prekinula susret. Uslijedile su brojne medijske polemike o postupcima dijela navijača, a pritom su, u potrazi za pravim uzrokom problema, otvorena pitanja ispolitiziranosti nogometa u Hrvatskoj. U radu je isprva predstavljen razvoj ovog popularnog sporta te su definirani ključni pojmovi (navijač, navijačka subkultura, huliganizam) kako bi analiza medijskih objava bila jednostavnija. Zatim je provedena studija slučaja kojom se dokazalo da u medijskim objavama sami navijači nisu prikazani kao pokretači brojnih skandala vezanih uz hrvatski nogomet već su uzroci predstavljeni mnogo složenijima. Svoje rješenje problema takozvanog nogometnog huliganizma u Hrvatskoj ponudila su brojna politička lica, a predsjednica države jedno je vrijeme inzistirala na hitnim sjednicama Vlade te promjeni sportskih zakona. Međutim, ubrzo je priča o pokretanju promjena utihnula te je uplitanje politike u nogomet okarakterizirano kao uspješno prebacivanje pozornosti s drugih, u tom trenutku, važnih političkih pitanja. No, slučaj s prvenstva u Francuskoj nije prvi niti će biti posljednji kada je u pitanju korištenje nogometa kao mamca pozornosti javnosti da bi se ostvarili drugi ciljevi određenih interesnih skupina.

Ključne riječi: nogomet, nasilje, politika, navijači, reprezentacija, EURO 2016

Summary

The aim of this thesis is to examine the influence of media in a creation of a public image that connects Croatian football and politics by focusing on a sample consisting of reports published by three daily newspapers in June 2016. During the European Football Championship, held in France in 2016, a small fraction of Croatian supporters illegally stopped the game between Croatian and Czech national teams. The actions of those supporters caused a lot of controversy in Croatian media, which questioned the background of the problem and inevitably started a debate on politicization of Croatian football. In order to simplify the analysis of publications, this thesis starts with a short history of the aforementioned popular sport, followed by the definitions of key terms (supporters, football subculture, hooliganism). Furthermore, this thesis contains a case study that proves that, in their publications, Croatian media didn't perceive supporters as the sole initiators of various scandals in Croatian football, but rather tried to find a more complex cause behind existing problems. In addition to that, a lot of Croatian politicians expressed their views on the so-called football hooliganism and tried to come up with a solution, including the President of the state who, for a short period of time, insisted on urgent government sessions and changes in laws concerning sports. However, the story about changes quickly faded away, while the entanglement of politics and football was characterized as a diversion of public attention from more important political questions. However, the incident that occurred during the Championship in France was neither first nor last in the long praxis of using football as a bait to shift the public attention from other issues in order to allow certain interest groups to accomplish their goals.

Key words: football, violence, politics, supporters, national football team, EURO 2016